

blossom if it is not watered and nurtured carefully and adequately.

Historians of Sanskrit literature treat generally of the greatness of Sanskrit Literature up to the eleventh century A. D. and do not find enough material to carry on their narratives beyond this period. The dissensions of the Hindu Religions and the consequent want of Royal patronage and the frequency of the invasions by Mahammadans and other foreigners contributed to a very great extent for the decay, and gradual disappearance of authors of the first magnitude.

In places and localities which had been comparatively free from such foreign influences and when the Hindu principalities, however small they might be, continued to enjoy comparative peace and prosperity, we always find the necessary impetus for the growth of arts and culture which show themselves out by works of outstanding merit. The sixteenth and seventeenth centuries in South India are an instance to the point.

The petty principality of Tanjore enjoyed peace and plenty under the sympathetic and generous hands of the great Nayak Rulers who ruled Tanjore and the surrounding country from 1535 A. D. to 1675 A. D. No less than seventy authors of undoubted greatness flourished in this kingdom under the patronage of the Nayak Rulers.

Of these, the two great outstanding figures are the famous Appaya Dikshita and his equally famous scion, Nilakantha Dikshita, his brother's grandson.

Among Nilakantha Dikshita's contemporaries Rajachudamani Dikshita who was his fellow pupil under the great teacher Venkatesvara Makhi deserves special mention.

Rajachudamani Dikshita was born of Ratnakheta Srinivasa Dikshita, the father-in-law of the illustrious Appaya Dikshita, and Kamakshi. He was educated in all branches of Sanskrit, learning firstly by Ardhvanarisvara Dikshita and finally by Venkatesvara Makhi. Even from very early times Rajachudamani gave promise of his

future greatness and versatility. In consonance with *current practice he has pressed at least one definite date in his literary career. In his Tantrasikhamani he says :*

“ धीमान्मान्ये शकस्याब्दे हायने चेश्वराभिधे ।
चूडामणिः कलयते यत्रा तन्त्रशिखामणिम् ॥ ”

This gives the date of composition of the *Tantrasikhamani* as 1559 Saka or A. D. 1636, the same year in which his co-pupil Nilakantha Dikshita wrote his famous Nilakanthavijaya Champu. As many as twenty-seven works representative of all branches of learning appear to have been composed by Rajachudamani Dikshita.

The *Rukminikalyana* is a Kavya in ten sargas, dealing with the well-known Pauranic story, of the marriage of Rukmini and Sri Krishna. The ten sargas deal respectively with the description of the city Dvaraka, the love in separation of Sri Krishna, the arrival at Kundinapura of Sri Krishna on hearing the mental anguish of Rukmini, the carrying off of Rukmini to Dwaravati, the entry of Sri Krishna and Rukmini into Dwaravati, the marriage of Rukmini with Sri

Krishna, the description of the summer-season, the description of the rainy season, the description of the Sarad-season and the descriptions of the Hemanta and Sisira seasons.

In respect of descriptive detail, fullness of imagery and delineation of situations and characterisation of individuals, this poem compares quite favourably with those of Kalidasa and other Nature-poets.

The Sri Vani Vilas Press has done a distinct service to the scholar-world in bringing out for the first time a complete edition of this fascinating and delightful Kāvya of the seventeenth century.

SRI RANGAM.

P. P. Subrahmanya Sastrī.

॥ श्रीः ॥

॥ रुक्मिणीकल्याणम् ॥

वामालकावहभभावमुद्रा-

मीमाविभागेन्द्रमणीशिलेव ।

रोमावली राजति यस्य मध्ये

सौमावतंसः स सुखाय भूयात् ॥ १ ॥

यः स्याणुता केवलमाततज्यं

तन्वन्क्षणाद्वन्वषरं सभद्रम् ।

सीताशुभाङ्कुरसमृद्धिमाधा-

ऋत्यै स भूयान्महिमा घनश्रीः ॥ २ ॥

जयाय भूयाञ्जनकात्मजा सा

कुचेन कूलंकपगौरवेण ।

पतिव्रतौचित्यपरा पुरारि-

शरासगवं समकोचयद्या ॥ ३ ॥

मुधा रुदन्गर्भगृहे समेता-

मादातुमालिङ्गथ हठेन राधाम् ।

कुर्वन्नखाङ्कान्कुचयोरमुप्या

मायाशिशुर्मङ्गलमातनोतु ॥ ४ ॥

रदाप्रसंचूर्णितरत्नसानु-

रजोभरैरङ्कजुषो रमण्याः ।

सीमन्तसीमान्तरमादधानः

मिन्दूरितं दीव्यति मिन्धुरेन्द्रः ॥ ५ ॥

उन्मीलयेदुक्तिभरं ममघं

वल्मीकजन्मा कविवह्मभो मे ।

बाणी सुपृत्ताप्यभिसारिणीथ

वत्रे यमुल्लङ्घितकाननालिः ॥ ६ ॥

उत्तालशब्दोचितचारुपाद-

न्यासा विधिप्राभिनयव्यपस्या ।

वैद्यामिफी भारतवामनाद्या

मरस्वती दीव्यति टामिकेव ॥ ७ ॥

अनन्तशाखागमपशुपात-

जुपः प्रकृत्या हरितत्त्वभाजः ।

शुकस्य वाणी मुकृतफलभ्या

न कस्य वानन्दभरं विधत्ते ॥ ८ ॥

उदञ्चितोच्चावचरागकाली-

वीटीरसासारविवर्तमूर्तिः ।

सितायते सूक्तिरहो यदीया

चित्ते स जागर्ति चिरं कवीन्द्रः ॥ ९ ॥

कालीमुखोद्यद्वनसारवीटी-

मौरभ्यसौलभ्यजुपा यदुक्त्या ।

सिता सिताजायत लज्जितेव

स काटिदासः स्तुतिगोचरः किम् ॥ १० ॥

यो मालतीमाधवयोगद्वयः

प्रायो रसालोचित्भव्यपद्यः ।

आरामदेशः कवितालताना-

मामोददोऽयं भवभूतिरस्तु ॥ ११ ॥

माधाय माधं भवतान्मुकुन्द-

केलीकथावर्णनपुण्यभाजे ।

रुक्मिणीकल्याणे

स्वर्गावरोधा इव यस्य वाचः

स्वैरं भजन्ते सुरसार्थशय्याः ॥ १२ ॥

स भारविर्दीव्यति पादवृन्दै-

र्मन्देहसंमोहनमादधानैः ।

धनंजयस्फूर्तिविधायिभिः स-

त्पद्योदितैर्व्यञ्जितभावभेदः ॥ १३ ॥

माणो धुरीणः कविपुंगवेषु

प्रकाशतां भव्यफलोदयश्रीः ।

अमुञ्चमानोऽपि गुणं परेषां

बिब्याथ मर्माणि विशेषते यः ॥ १४ ॥

मयूरनामा कविमल्ल एष

चकास्ति सशन्द्रकलालिकीर्तिः ।

यः शारदाभ्यागममप्यवाप्य

सुरत्कलापालि विजृम्भते स्म ॥ १५ ॥

क्षेमेन्द्रनाम्ने कविपुंगवाय

श्रेमाणि भूयासुरलं यशीया ।

कवित्वधारा करमादशाना

... विज्ञाने प्रकृतममता ॥ १६ ॥

पदेन दिव्यध्वनिभासुरेण
 रसोर्मिमग्नान् रचयन्कवीन्द्रान् ।
 दूरीकृतोन्मेषदुरीहकाव्यः
 स वामनो भाति ममुप्रतथ्रीः ॥ १७ ॥

जडाशयानां हृदयं जगत्यां
 यस्योदयाद्यातितमां प्रसादम् ।
 स एव सारस्वतमर्मवेदी
 विभाति मौलौ विदुयामगस्त्यः ॥ १८ ॥

सर्गेषु सर्गेषु विचित्रतत्त-
 द्दत्तानुरोधेन विनैव यत्नम् ।
 व्यक्तं व्यवस्थापितवृत्तिभेदाः
 परे च वाचामधिपाः प्रयन्ताम् ॥ १९ ॥

भाति क्षितौ वासरभासुरोच्चैः-
 प्रदीपचिह्नो भगवत्प्रपन्नः ।
 अशेषभाषाकविताप्रवीणो
 वादोद्भूतो व्याकृतमर्षतन्त्रः ॥ २० ॥

ध्वन्यध्वनीनो दशरूपकोच्चैः-
 क्रियाकृतभीरमणानुकारः ।

रुक्मिणीकल्याणे

विख्यातिमान्विश्वजिता मखेन

श्रीश्रीनिवासांध्वरिसार्वभौमः ॥ २१ ॥

गाधेयवंशान्बुधिसंभवो यो

वसिष्ठनिष्ठां विदधे लघिष्ठाम् ।

सुधाक्षरीसोदरवाग्विलासो

दीव्यत्यसौ केशवदीक्षितेन्दुः ॥ २२ ॥

विरिञ्चिक्रान्ताकरपद्मचञ्च-

द्विपञ्चिकानिकणवञ्चकश्रीः ।

पद्दर्शनकेलिभर्या चक्रास्ति

वागर्धनारीश्वरवादिमौलेः ॥ २३ ॥

शय्यारसालंकारिरीतिवृत्ति-

वृत्तोञ्जिता गूढपदप्रचारा ।

गुरौ च षण्णे कुरुते लघुत्य-

ममत्कृतिश्चौर्यरतिक्रियेय ॥ २४ ॥

अघो गुणानाकलयन्नशेषा-

नसज्जनः पद्मवदात्तगन्धः ।

राज्ञः पुरो दर्शितमौनमुद्रः

प्रायेण जायेत जलानुपह्नी ॥ २५ ॥

दोषोन्मुखा दूरत एव सूर्या-
 लोके बहन्तो बहु वैमनस्यम् ।
 अह्नाय घूफा इव दुष्टलोका
 बलाभिरस्या बलिहृत्प्रवेकैः ॥ २६ ॥

विशृङ्खलानां विततिः खलानां
 कामं करोतु क्षतिमत्र कान्ये ।
 शाणोपलाघर्षणतः समिन्द्रे
 सौरभ्यसंपन्ननु चन्दनस्य ॥ २७ ॥

निकष्य मेधानिकपोपलेषु
 सुवर्णतत्त्वं परिशोधयन्तः ।
 अलंक्रियार्थं सुदृशामवन्त्यां
 कामं कलादाः सुरिनो भवन्तु ॥ २८ ॥

राज्ञः प्रसादं पिरषय्य शश्व-
 द्दूरयन्ती कुमुदानुकूल्यम् ।
 समादधाना बहुधान्यवृद्धिं
 मता सभा भाति शरन्निकाशा ॥ २९ ॥

जल्पामि कौतूहलतो यदल्प-
 धीरप्यहं तत्कथयः धमन्ताम् ।

इकिमर्णाकल्याणे

धक्रेऽपि काव्ये धनुषीव शूराः

प्रायो गुणारोपपरा हि मन्तः ॥ ३० ॥

पवित्रकीर्त्तैः परमस्य पुंस-

अरित्रसंकीर्तनभाग्यलोभात् ।

साहित्यसिन्धुं सहसा त्रितीर्योः

सांयात्रिकः स्यान्मम तत्कटाक्षः ॥ ३१ ॥

हरेरपारे गुणवारिराशौ

कणं गृणन्तोऽपि वयं कृतार्थाः ।

पृषन्ति सिन्धोः पयसां कियन्ति

घना गृहीत्वातिघना भवन्ति ॥ ३२ ॥

शुष्णेऽपि साहित्यपथे कवीन्द्रैः

पुण्येन जायेत नवार्थसृष्टिः ।

किं पद्मनाभाहृतकौस्तुभेऽपि

चिन्तामणिः सिन्धुपतौ न जातः ॥ ३३ ॥

आसीदशोपाहितभूमिपाल-

शासी सुनासीरसमप्रभावः ।

तिम्मावनीनावकव्यमाम्बा-

अन्मा. सुधुमां चिनचेव्वभूषः ॥ ३४ ॥

वस्य त्रिलोकीमणिहारयष्ट्या

मध्ये महानायकभावभाजः ।

कदापि न क्षासकयेति युक्त-

मत्यद्भुता या(S)तरलत्वशैली ॥ ३५ ॥

यत्नं विना यस्म यशोपदेश-

मुधानुलिप्ते सुरनायसौधे ।

प्रायः प्रवालद्रवलेपभङ्गी

प्रतापभूमा प्रकटीकरोति ॥ ३६ ॥

अजायतास्मादयमच्युतेन्द्रो

मूर्त्यम्बिकायां गहिते मुहूर्ते ।

सामन्तचूडाभुवि केतकीनां

मिथी यदाज्ञापनचीटिकास्ते ॥ ३७ ॥

यसःपयोभिर्भरिताद्यदीयै-

र्षद्वाण्डभाण्डाद्द्विदृष्टसङ्घिः ।

प्रायेण तादृक्षभुजप्रतापै-

र्षोभूयते भूरिनवप्रवालैः ॥ ३८ ॥

सत्रावतीर्णेषु यदाश्रितानां

सुसामसुस्नेषु सुधारानेषु ।

युद्धाहतैर्यः प्रतियोधियोधे-

क्षत्रे पुरीं शातमस्त्रीमशून्याम् ॥ ३९ ॥

आलङ्कमाशंकरधाम यस्मि-

न्दिने दिनेऽन्नं दिशति प्रजाभ्यः ।

जगत्प्रजारक्षणजागरूका

देवी दधौ चिह्नतयैव दर्बाम् ॥ ४० ॥

महान्ति दानानि महीसुराणां

कुर्वन्नखर्वाशयमानुपूर्व्यात् ।

श्रीरामसेतावनुहायनं यः

सिन्धौ शिवायावभृथं व्यधत् ॥ ४१ ॥

दिने दिने दीनकृतानुकम्पो

दीनारजातानि दिशन्भृशं यः ।

प्रामान्गुणप्रामनिकामरामा-

न्पारेसहस्रं प्रददौ बुधेभ्यः ॥ ४२ ॥

भूषामशेषां भुवनैऋमूल्यां

भद्रासनं भव्यमणिप्रणीतम् ।

मायूरमध्यार्जुनकुम्भघोण-

श्रीदक्षिणावर्तमुखस्यलेपु ।

वृद्धाचले पञ्चनदे च सेतौ

मोषानसौधानतनिष्ट यो वा ॥ ४४ ॥

चिदम्बरे चित्परिणामभेदे

वैकुण्ठवीप्माजुपि वेङ्कटाद्रौ ।

श्रीकालहस्तादिषु चातनोद्यो

वृषाकपायीवरयोः सपर्याम् ॥ ४५ ॥

सौन्दर्यसंकेतनिकेतभूताः

सारस्थसर्वस्वनिधानसीमाः ।

सौभाग्यसाराः सुदशः महत्त्वं

भुवोऽधिविज्ञा विदधेतमां यः ॥ ४६ ॥

मूर्त्यम्बिकायामजनिष्ट तस्मा-

द्रतीशरूपो रघुनाथभूषः ।

अत्युक्तिरत्यद्भुतपुण्यवृत्तौ

यव स्वभावोक्तियशोऽपि नैति ॥ ४७ ॥

यदाश्रितानां यजने हवींषि

प्रहीतुमन्तर्गृहमागतस्य ।

द्वारोपकण्ठे द्विपडिम्बदम्भा-

द्वाहा बलन्ते घनवाहनस्य ॥ ४८ ॥

पतीन्बरीतुं प्रधने यदीये

निर्जग्मुषे निर्जरयौवताय ।

मालार्पणे मन्दतया प्रयाति

श्रीडाजडत्वं विटपी भघोनः ॥ ४९ ॥

मुजप्रतापस्फुरणैर्यदीयै-

रिदं विलीयेततमामितीव ।

विचिन्त्य हैमं जगदण्डभाण्डं

वेधा जलान्तर्विदधे सुमेधाः ॥ ५० ॥

सत्रे यदीये मृदुलाश्रसेतु-

राज्यप्रवाहैरभितो विभिन्नः ।

पाकप्रकपात्कठिनैः पयोभि-

निबध्यते नित्यमिलानिलिम्पैः ॥ ५१ ॥

श्रीपारिजाताहरणाभिधानो

येनैकरात्रेण कृतो निबन्धः ।

अन्ये च वाल्मीकिचरित्रमुख्या

विश्वप्रतीताः विहिताः प्रबन्धाः ॥ ५२ ॥

अध्यास्य तज्ज्ञानगरीममुष्मि-

न्सर्वसहं शासति सार्वभौमे ।

श्रीराजचूडामणियायजूक-

श्चित्तं निवभ्राति हरेध्वरिन्नम् ॥ ५३ ॥

अस्ति क्षितेरामरणं रमान्तः-

पुरी पुरी वृद्धिकरी यदूनाम् ।

वितन्वती द्वारवतीत्यभिल्यां

विख्यातिविस्तारवती जगत्याम् ॥ ५४ ॥

वसुंधरायां वसुधाधिनाथैः

सुरं धृतायां सुचिरं यदीयैः ।

प्राकारदम्भात्परिखापथेन

प्राप्तः समुच्छ्वासकृते फणीन्द्रः ॥ ५५ ॥

अस्माः समायोजितदेयकाञ्चे-

रुड्याणमुदाममथैमि सालम् ।

रत्नार्गलारम्भितरम्यकीलं

मुञ्चं भणीगोपुरमप्यमुष्य ॥ ५६ ॥

मग्ये भरुत्वन्मणिनिर्मितानि

शिरोमृदाणां शिखराणि यस्याम् ।

वियन्नदीयीचिभरानुपद्गा-

दजस्रमञ्जलनीलिकानि ॥ ५७ ॥

ब्रीडातिरेकाद्विनमन्मुखीनां

कन्यामणीनां परिणीतिकाले ।

हर्म्येषु यस्यामतिलङ्घिताध्रे-

ध्वाभ्त ध्रुवालोकनमनयासात् ॥ ५८ ॥

सौधेषु यस्यां सुदृश. शशाङ्के

गण्डोपधानभ्रमतः कपोलौ ।

तन्वन्ति राक्षीषु तदङ्गलमं

रुस्तूरिकाचित्रकमङ्कदम्भात् ॥ ५९ ॥

सौधेषु यस्यां सुदतीमुखश्री-

चौर्यादवाप्तव्वजशूलपातः ।

विधुः सुधावैभववीतवाधः

किणं विभर्ति त्रणजं किमङ्गम् ॥ ६० ॥

रयानुधावद्रविवाजिवल्गा-

त्सुरामशीर्यत्कुरुविन्दशङ्काम् ।

पुष्पान्ति यद्रोपुरशृङ्गभूमौ

पूपोपलेभ्यः स्फुरिताः स्फुलिङ्गाः ॥ ६१ ॥

शीतालुभिर्यत्र शिरोगृहेषु
 गाढं कुमारैर्यदितार्गलेषु ।
 तागसु रुद्धासु चिरं तमिन्ना
 मन्ये हिमर्तावभवन्मदत्यः ॥ ६२ ॥

ध्वजाग्रभिन्नद्रुहिणाण्डमाण्ड-
 निष्यन्दमानान्बुनिरन्तरेषु ।
 सौधेषु धारागृहसौख्यदेषु
 जानाति यस्यां जनना न घर्मम् ॥ ६३ ॥

वियद्गुणौ यत्र विहारभाजां
 विश्रान्तिहेतोर्विवुधाङ्गनानाम् ।
 प्रणीतमम्भोभवनं यद्वीथं
 प्रासादमभ्रंकपशृङ्गमूहे ॥ ६४ ॥

मन्दाकिनीफल्पितमज्जनाभिः
 पुरंदरान्तःपुरमुन्दरीभिः ।
 चातायचद्धानि यदीयसौधे
 वासांसि मन्ये विचन्द्राः पताकाः ॥ ६५ ॥

बलद्विपद्वारणदानपद्म-
 नीलीविलिप्ता नियतं पताकाः ।

सौधेषु यस्यां सुरासिन्धुपुरे
विशोध्य वातो विशदीकरोति ॥ ६६ ॥

मन्दाकिनीबीचिमरुत्प्ररोह
दोधूयमानध्वजशाटिकासु ।
यच्चन्द्रशालासु न यान्ति मिद्धा
यत्नं रतान्ते व्यजनानिलाय ॥ ६७ ॥

प्रत्युप्तमुक्ताफलकैतवेन
प्रस्वेदिनी भास्करसंनिधानात् ।
प्रासादपाङ्क्तिः प्रचलत्पताका-
व्याजादुदञ्चद्वयजनेव यस्याम् ॥ ६८ ॥

मन्ये मणीतोरणमालिकां य-
त्प्रासादलोलां भवनेन्दिराभिः ।
परस्परं भाग्यविलोकनाय
प्रसारितामेव^१ कटाक्षरेखाम् ॥ ६९ ॥

प्रायो वञ्जारेः परिपन्थिवर्गे
पराजिते यत्र नृपप्रतापैः ।
चकार बेधा हरिचापवर्द्धा
चञ्चन्मणीतोरणदाम मौधे ॥ ७० ॥

शोणाधरा यन्मणिमौधभूर्मा

वीणागुणास्फालनलब्धवर्णा ।

यणाङ्कुरेराग्रहणाय यत्नं

कोणाशया कोरकितं विधत्ते ॥ ७१ ॥

कोकारिरेखामणिकोणयष्ट्या

निकाणयन्त्यो निपुणं विपश्चीम् ।

सुधार्द्रतन्त्रीस्वरविभूवेन

सौधेषु यस्यां सुदृशस्त्रपन्ते ॥ ७२ ॥

संगीतसर्वस्वरहस्त्यभङ्गो-

सारस्यसारानुकृतावदक्षा ।

विद्धा नक्षैर्यत्र विलासिनीनां

वीणा विरावेण विरोदितीव ॥ ७३ ॥

पाणौ गृहीत्वा परिवादिनीं य-

त्पौराः स्फुरत्पञ्चमरागमुद्राम् ।

अहो श्रुतिप्रामपथानुसार-

प्राप्तप्रकर्षा जगति प्रथन्ते ॥ ७४ ॥

ध्रुवतः स्फुरद्भिः परिव्रासु हर्ष्ये-

रत्युभतैरायतमसभूमैः ।

चतुर्दशानां जगतामपास्त-

स्त्रीष्मविवादेव समेधते या ॥ ७५ ॥

त्रिविक्रमस्यैकमधो निविष्टं

त्रिविष्टपे चोच्छ्रितमन्यमङ्घ्रिम् ।

परिस्फुरन्ती परिखाजले य-

त्प्रासादपङ्क्तिः स्मरयत्युदग्रा ॥ ७६ ॥

पाताललोके परिखाजले या

हर्म्येण हन्त प्रतिविम्बितेन ।

पराजितायाः फणिराजधान्याः

प्रायेण मौलौ पदमादघाति ॥ ७७ ॥

पुङ्खालुपुङ्खस्फुरवात्मलक्ष्मी-

वीक्षाकृतेऽधोमुखतां व्रजन्ती ।

विभ्राजते वृत्रजितः पुरीव

वियत्सुनीवीचिषु विम्बिता या ॥ ७८ ॥

विनिर्जिता निर्जरराजधानी

वियत्सटिन्यां प्रतिविम्बदम्भात् ।

निरीक्ष्यतेऽन्तर्वसुगोपनेन

निमाञ्जितेषाम्मुनि यत्समृद्धया ॥ ७९ ॥

प्रथमः सर्गः ।

अधोविसर्पन्मणिगोपुराप्र-

मणिप्रभालीमयशृङ्खलामु ।

कपालम्बिता या वग्णाभिगुप्ता

निधिः किलास्ते निविद्याद्भुतानाम् ॥ ८० ॥

दृष्टे यदुसुहृदशिरोवृद्धेषु

कण्ठविनोदाय कपन्कपोलौ ।

महेन्द्रदन्ती मदपङ्कजप्रैः

मपद्मको भाति सरोजरागैः ॥ ८१ ॥

आराममीमासु महीरहाणा-

मम्भोजपन्धौ विचरत्यधस्तात् ।

यत्रातपत्राणि यदूहृद्दानां

प्रायेण नु प्राभवन्निहमायम् ॥ ८२ ॥

मनोह्रमन्दरिमनषण्डिकाभिः

शश्वद्वयद्विः शशिकान्तकुम्भैः ।

बल्लं विना यत्र विडारवत्यः

सिद्ध्यन्ति लीलायनषालमात्मान् ॥ ८३ ॥

प्रबालमुष्णारव्यपद्यराग-

वेदूर्वागाशमनबत्तनीडैः ।

क्रीणन्ति गोमेधकपुष्ट्यरागैः

फलानि यस्यां किल पौरवालाः ॥ ८४ ॥

तामावमन्वासवधामरम्यां

तत्तादृशैश्वर्यनिधानसोमाम् ।

ररक्ष रश्रोभयतस्त्रिलोकीं

सर्वामिमां सात्वतस्रार्वभौमः ॥ ८५ ॥

वरं नवोदेव पुराणवाणी

व्यनक्ति यं बाङ्मनसातिदूरम् ।

परात्परं तं परिमेयवाचो

वयं कथं वर्णयितुं प्रगल्भाः ॥ ८६ ॥

कदाचिदेकान्तकृतादरोऽसौ

दामोदरो दासकदत्तहस्तः ।

सर्वर्तुसांनिध्यसमेधमान-

नेत्रोत्सवं, निष्कृतमाससाद ॥ ८७ ॥

मन्दानिलान्दोलितमञ्जुबल्ली-

दोलाविहारोदितदोहदाभिः ।

भृङ्गीभिरङ्गीकृतमारवीर-

संगीतभङ्गीमरसोपकण्ठम् ॥ ८८ ॥

प्रमूढपादनसेन्दुकन्ति-

संदोहसंपर्कचमत्क्रियाभिः ।

निप्यन्दमानैर्निकटेन्दुफान्तै-

नित्यं नदीमावृतां भजन्तम् ॥ ८९ ॥

मन्दारपुष्पस्तम्बकापदेशै-

र्माङ्गल्यकुम्भैर्मधुधारिपूर्णैः ।

भारावनीनायकशेखरवय

वीराभिषेकं विदधानमारान् ॥ ९० ॥

निलीय पुष्पस्तम्बकोदरेषु

निपन्दुपुष्पंभयकृतवेन ।

निद्राति यस्मिन्निभृतं तस्मात्

छायाग्नोऽङ्गनजाह्निकानाम् ॥ ९१ ॥

तन्नाटशामोदतरङ्गिताभि-

रान्निङ्गिताः कम्पलताबलोभिः ।

कम्पायथा यत्र मुग्धोन्नतव-

प्रस्फारिभाजो विटपाः प्रथग्ने ॥ ९२ ॥

दूराददो शोददशादिर्नानां

पाशामुञ्जानां परिषिञ्चं वापान् ।

संवाहनायेव शयानशोकाः

प्रसारयन्ते किसलानि यत्र ॥ ९३ ॥

शङ्खे पदाम्भोजतलाभिघाता-

त्कङ्कलिसालैरुपदर्शितानाम् ।

करस्फुरत्कान्तिमुपां दलानां

कान्ताजनो यत्र करोति भङ्गम् ॥ ९४ ॥

प्रसूनलावीजनपाणिपद्म-

स्पर्शात्सवाय स्पृहयन्निवारात् ।

पुनः पुनर्यत्र रसालमालः

पुष्पाति पुष्पस्तवकाननेकान् ॥ ९५ ॥

कुरुण्टशाखी कुटिलेक्षणानां

कुचेपु कूलकंपतापशान्त्यै ।

गुलुच्छकुम्भोद्गलितैर्मरन्दै-

राभाति यस्मिन्नभिपिच्यमानः ॥ ९६ ॥

हसन्मुखीरिन्दुमुखीः सलील-

मालोक्य पुंनागगणो यदयिः ।

बत्कुलपुष्पस्तवकापदेशा-

दुर्दीर्णमन्वस्मितवद्विभाति ॥ ९७ ॥

पटच्छया यत्त विलासवत्यो

दृशा सृशन्त्यस्तिलकं जहं च ।

आपादमापूडमनङ्गबाणै-

रानन्वते हन्त इठावकीर्णम् ॥ ९८ ॥

प्रायः प्रियालः प्रमदाजनाना-

माकर्ण्य गीतीरमृतैकरीतीः ।

मगःसुरत्कोरकसङ्घिभृङ्गी-

मंगीतभङ्गथानुकरोति यम्मिम् ॥ ९९ ॥

काभ्तामणीनां नवकर्णिकाराः

भोतुं गिरः भोत्रमुगायमानाः ।

प्रत्यमपुष्पस्तवकावनप्राः

प्रायेण मौलिं नमयन्ति यम्मिम् ॥ १०० ॥

उपान्तवल्लीभवनोदरेषु

निताम्बनिधामजुषां रतान्ने ।

मीमन्तिनीयेत्र हि मिन्दुबाग

दसन्ति मूनेरुषिरोन्निहानैः ॥ १०१ ॥

आम्बाद्य यग्निरुगृतोपमानं

मुग्गागधं मुग्धविडोचनानाम् ।

वक्त्रेषु तासां वकुला मधूनि
भूयः स्वयं पुष्पमुखैर्दिशन्ति ॥ १०२ ॥

मनस्विनीनां मदरागर्तलै-
श्चमत्कृता चम्पकदीपपङ्क्तिः ।
प्रायेण यस्मिन्परितः पङ्क्ति-
परम्परां संतमसं निरुन्दे ॥ १०३ ॥

विना मिलिन्दालिगुणानुपङ्ग-
चमत्क्रियां चम्पकपुष्पबाणैः ।
मनोभवो यत्र विचित्रशक्ति-
मनस्विनीमानभिदां तनोति ॥ १०४ ॥

पाद्यं पुष्परसैस्त्ववार्जुनकृतप्रीतेस्वनोत्यर्जुनः
पुंतागः पुरुषोत्तमस्य तनुते पुष्पोपहारक्रियाम् ।
इत्थे मन्मथ एव मन्मथपितुर्दिव्यैः फलैः प्रीणना-
मित्याकर्णितदारुकोक्तिरदधादीशः परां निर्वृतिम् ॥

इति श्रीदन्तिद्योतिदिवाप्रदीपाङ्कुरस्यमङ्गलरत्नसंघटप्रीतिवामदीक्षित-
तमवस्य कामार्द्योगमंसंभवस्य धीमदर्धनारीश्वरदीक्षितगुणचरण-
सहजतासम्भविद्यारंशस्य श्रीराजशूयामणिदीक्षि-
तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काम्ये
प्रथमः सर्गः ॥

द्वितीयः सर्गः ॥

अथ स्मरतेदीपनमात्मनिष्कृतं
विलोचनामेचनकं विलोकयन् ।
अतस्तनीदेप इदन्तरातिथिं
गधुद्विपन्भीममहीशनन्दनाम् ॥ १ ॥

वियोगमंतापभरापनुत्तये
विगाद्य शीरेरथ मानमोदरम् ।
कृताप्यवायां कृतामप्यमामगा-
मुपर्युपर्युत्कलिषा जज्ञम्भरे ॥ २ ॥

विराय विन्नोपधिदूतिकासुरा-
त्ममेव गच्छेत्तदं मनो विभोः ।
अथो परावेभजनदूयात्रना
वादिनं गन्तुं पश्ये यन्नादपि ॥ ३ ॥

पनापनभतात्तदरीभरत्तम्-
अरीदरीति इम परं इदन्तरे ॥

विभोर्विचित्रं दृशि द्याप्पवृष्टिभि-

र्विस्तृत्वरुमीभिः समभावि मत्वरम् ॥ ४ ॥

वियोगघर्मांशुविबर्धितोष्मणो

महीभृतस्तस्य मनस्तटे भ्रमन् ।

विदर्भजाकैशिकविभ्रमाम्बुदो

व्यञ्जम्भयद्वाप्पभरं नु निर्भरम् ॥ ५ ॥

विवेकराकाविधुमाशयागते

वधूमणीवेणिमुधाविधुंतुदे ।

प्रसत्यसौ सत्यममज्जदञ्जसा

विभुर्मुहुर्मोहमहार्णवाम्भामि ॥ ६ ॥

तदा हृदाकाशपथाक्षतारिणा

तदीयवेणीतमसा तिरोहिते ।

विवेकशीलत्वपि किं विभोस्तमो

विमोहमंतानमयं व्यनृम्भत ॥ ७ ॥

यदा तदभिभ्रुवमिन्दिराधिभू-

र्निनाय चित्ताभ्यनितान्तपान्यताम् ।

स चक्षुषाभ्यभ्रयति स्म तत्क्षणे

स्मरस्य जैत्रं सशरं शरासनम् ॥ ८ ॥

अमुष्य पक्षं किञ्च नाभिजातमि-
 श्युपेक्ष्य तन्म्रीमसुताद्युत्पलम् ।
 स्मरोऽभिजातं स्मृतमायुर्ध्वं न्यधा-
 द्विना न मुस्यं करणं मरुञ्चयः ॥ ९ ॥

मनोभिधानो मधुविद्विषो ह्यपो
 विलामहासामृतबीचिषु भ्रमन् ।
 विदग्धनीलातिलकश्य नासिका-
 विभूषणं हा षडिशं व्यगात्त ॥ १० ॥

तदुत्तिनिश्वासविलोचनानन-
 स्मृतिश्रुणेषु वमशस्तमाश्रिपन ।
 विषो मरुत्माशरो निशाकरो
 विगोधिभिस्तां विपहेत वो नु वा ॥ ११ ॥

तदागयो लोसहस्ततोऽपर-
 प्रबासतप्यापरिहृतिमादधन् ।
 यथेष्टमाश्रिष्य च हारयष्टिजा-
 मगोटं गार्हं मरुतापगाडताम् ॥ १२ ॥

निरस्यत्प्यातनिगण्डिनीमर्ता-
 मनोरुहारावति मानगं विभोः ।

अथाप मुक्तामयतामथ क्षणा-

दधार तादृक्करलात्मतामपि ॥ ११ ॥

तदप्रहारैकंतलं तलोदरी-

मणेः समाक्रामदुरोजमण्डलम् ।

करप्रहं कर्तुमियेष तन्मनो

व्यवस्थितिः कामवशंवदेषु का ॥ १४ ॥

धरोधरं यः स्वकरोदरे पुरा

दधार सोऽयं दनुजान्तकस्तदा ।

पयोधरं पद्मदशः स्मरन्नपि

श्रमोत्तरङ्गश्वसितानिलोऽभवत् ॥ १५ ॥

विदर्भपाठीनविलोचनामणेः

पयोधरेऽथ स्मृतिपद्मतिरुष्टि ।

सं राजहंसः सहस्रैव मानसे

ममेधितौत्सुक्यभरोऽभवत्तराम् ॥ १६ ॥

नतध्रुवोऽस्या नवरोमराजिकां

नयत्यमुष्मिन्नलिनेक्षणे मनः ।

कृपामपास्याशु कृपाणवादरीं

रयेण पाणौ रतिमानिरादधे ॥ १७ ॥

नितम्बिनोतुङ्गनुवाचलाञ्जला-

त्रिपाल्य नाभीकपटावटे स्मरः ।

गृहीतगोमावलिशृङ्गलो हृदं

वयन्ध तन्मानसगन्धमिन्धुरम् ॥ १८ ॥

उद्दूडरोमालिनिभोरगाननः

सुर्यं विनासाभिमृषासुरहया ।

तदीयचैतमिषतस्करामणी-

रबाप नीषीपद्मङ्गनामगेः ॥ १९ ॥

वपेन्य रोमालिदाराभिमुग्ध्यभा-

सुरोजगरयाः किल नाभिरूपतः ।

निरन्तरं पद्मनन्दं मे पिरं

स्वलीयताम्भर्मपुत्रिस्मनोत्तपः ॥ २० ॥

बुधभालान्बुद्धमपहृष्टिच्छिन्ना-

सिपस्य सप्तं वन नानिकाहृदे ।

मनो मुखरेमैदनः ममुत्तर-

सिगम्बपकेऽधमयज्ञाध्रुवः ॥ २१ ॥

निगम्बपत्रं निषेद्यमङ्गना-

मनेभुङ्गुदो वनमागृहापरा ।

निरास्थदास्यां निजचक्रके तदा
ततो विधत्तेऽनुशयस्थितिं नु तत् ॥ २२ ॥

अवाप्य काञ्चीस्थलमङ्गनामणेः
समेत्य मुक्तावलिभिः सदा चिरम् ।
अधोरुरम्भापरिरम्भसंभ्रम-
स्पृहामहो भूमिभृदाशयो दधौ ॥ २३ ॥

अनर्घजङ्घाधिगतिं षधूमणे-
रमन्यतोच्चैर्जयकाहलीगतिम् ।
पदद्वयप्राप्तिमपि क्रमोदिता-
मुदारपद्मोपगतिं तदाशयः ॥ २४ ॥

समानशीलेषु समप्रमिन्द्रिये-
ष्वस्वर्वानिर्वेदकृतार्तिपूर्तिषु ।
असुर्यदस्याः कथया हरेः श्रुतिः
कुतो व्यवस्था कुटिलात्मनां भवेत् ॥ २५ ॥

अनारतं हन्त निनिन्द नारदं
शुभोत्तरोष्ठिं शुक्रमप्युपैभ्रत ।
न पुण्डरीकेऽपि स नर्म निर्ममे
प्रियेऽपि न प्रीतिमुत्तमि योगिनः ॥ २६ ॥

ममीरपोत ममगर्हताद्भुद

निरास्थदृक्षाधिपति निनिन्द यत् ।

विद्वेष-याधिरहादपि प्रमु-

र्विदम्भमुध्विरद्रेण विव्यये ॥ २७ ॥

निराम तारापतिमेव नो मुद

नवाञ्जनानन्दनफेल्पि व्यधान् ।

बबन्ध नत्रेऽयस्ति तदा ध्रुवं

रघूद्दीभाषजवामनाशान् ॥ २८ ॥

अमाहरिभेनिपद्वर्धनापरं

विभाषयन्राजनि मियभावनाम् ।

व्यपत्त विद्वेषपद तु तद्विभं

कुरुं मुदूर्नातिविदा पथि स्थितः ॥ २९ ॥

विशामधीशस्य वियोगसंश्रु-

त्वाया ततानातनुजानव तनो ।

बबानुना मःदममीरणादपि

प्रहृष्टसंजनपु परंषीयत् ॥ ३० ॥

अत्रोत्पीयानिति यो हृदिः पुग

पुगजबाण्या निरगापि केरकम् ।

तथाविधोऽसौ दृष्टो दृशा जनैः

कृशोदरीतादृगयोगकर्षितः ॥ ३१ ॥

जनादैनो निर्दयमर्दिताशयः

स्वजन्मना हन्त सुगन्धधन्वना ।

भवेत्प्रमोदाय पराजयः मुता-

दिति प्रतीतिं निरधारयन्मुधा ॥ ३२ ॥

पुरा पुरारेरपि योऽभिनद्धनुः

स एष वेपान्तरसंशृतः प्रभुः ।

भवाभिभूतादतनोरपि क्षतिं

बभाञ्ज कालो हि वली बलीयसाम् ॥ ३३ ॥

पुरः स्फुरत्युत्पलिनीविटे हरि-

र्दधौ दुरन्तां हृदरुंतुदां व्यथाम् ।

अदक्षिणाक्षिस्फुरणे हि तत्प्रणा-

द्भवन्ति भव्येतरभाजनं जनाः ॥ ३४ ॥

अमुष्य मन्दं चलितेऽपि मारुते

मनस्यमन्दं समभावि गृह्या ।

तनुमुवापि प्रतिकूलता दधे

क राक्षि मौम्यं प्रतिकूलतां गते ॥ ३५ ॥

म एष जान्या कुटिलः सनामता-

दुरामदाद्दृष्टानु शौरये विभुः ।

कथं नु सांख्यद्विकसौमनस्यम-

व्यपाधतामुं शरजालमाङ्गजम् ॥ ३६ ॥

मनोगतामुन्मदमन्मथत्र्यधां

बभुंभ्रदेशो वचामि न्यश्रीविशत् ।

विना परीषाद्विधिं जलाशये

महत्तरो मानि किमम्भमां भरः ॥ ३७ ॥

वियोगविभाजितबैभुरीपुरं

मनो विद्भमे मलयानिर्घांऽधुना ।

दुनोति बेगे बहुधा पुनोऽधुना

पराजिताः स्युः गमयप्रतीभिजः ॥ ३८ ॥

निरगतचक्रप्रजयो निमेषतो

दृढादधिभिन्नतटासांगतिः ।

मनोरथः शीवेति हन्त मानकः

गर्भारपोनेऽपि गर्भारमेतुवि ॥ ३९ ॥

वृषाकपापीश्वरवागमि ब्रह्मणां

विचिन्वन् मन्दादिष्टो विनर्दये ।

व्यधत्त वातंधयवह्मं हरो

विभूपणं विभ्रमतल्पमन्युतः ॥ ४० ॥

समुत्तरद्वा दिविषत्तरङ्गिणी

सनीढसंचारकरं निशाकरम् ।

निमज्जयेन्नरभरे क्षणं न किं

कुतोऽथ वा स्यादुडुपस्य मज्जनम् ॥ ४१ ॥

बनावलीय क्षणमर्धमेव वा

कठोरवृत्तिं क्षणदाकुटुम्बिनम् ।

पिधाय जायेत मम प्रियाय किं

मुदेऽथ वा स्यात्किमु मेघसंततिः ॥ ४२ ॥

विधुं तुदन्तं किरणैर्वियोगिनो

विधुंतुदो हन्त गिरन्विष्टकूलम् ।

षरोपकारप्रवणा न जिह्मगा

इति प्रयां किं नु मुधा विधास्यति ॥ ४३ ॥

बभूकुन्नास्तेपविशेषवञ्चितो

विधुंतुदः सामिवियोगविह्वयः ।

वियोगिर्पादैकविधाविष्टकूलं

ममेत यद्वा क्षणदाभिषं कथम् ॥ ४४ ॥

जगत्प्रभोरेष जटाटवीधुने-

उल्लाटबद्धेष्वचमूकान्छनः ।

अधीत्य शतितोष्णकृती कृती कुले

व्यनक्ति ते युक्तवियुक्तवर्गयोः ॥ ४५ ॥

नमो गदिस्त्रे नटते दिनायधौ

विगुक्तलीलापियुतोऽपि यः पुरा ।

जटाटवीसाटकृतीकुटुम्भू-

कुटुम्बिनन्दौ कुन्तली ममेधते ॥ ४६ ॥

अनन्तरं मंगगद्गुरीमप-

दुरन्तसंगापनिरन्तरान्तरः ।

अमद्दृष्टपांशुमिन्दुदर्पको

निनिम्न मन्दं मरुतं च नन्दम् ॥ ४७ ॥

य कान्तदृष्टोऽस्ति शशिप्रपेत्कथं

गमुलमेम्भोदनसाक्षिरिदृशी ।

अथन्तमाद्यारविमेग्नभ्रमा-

त्यत्राः कन्तादृष्टया प्रथमते ॥ ४८ ॥

अहो अथानन्तरशान्तपावर्धं

दराधिरुथान्तरथन्मन्दम् ।

दहन्ति हा हन्त मरुद्भुता विधो

कराङ्कुराकारभृतः कणा यतः ॥ ४९ ॥

मगर्भ्यता नो शशलाञ्छन त्वया

विधानिमेपाशनयोर्विशिष्यते ।

तथापि चाशानुकृतिं करोषि किं

न जन्मवक्रा मालिनानुवर्तिनः ॥ ५० ॥

सुधेन्दिरास्वस्तरुकास्तुभादिकं

परःसहस्रं सृजतात्पयोनिधिः ।

तथापि दोषाकर दुर्ग्रशो निजं

न मार्दुमीष्टे भवदीयसृष्टिजम् ॥ ५१ ॥

तुषानलभ्रान्तिकरैः करोत्करै-

स्तुंपारभानो तुदसि प्रसीद मे ।

तदास्यदास्यं तव द्वापयाम्यहं

तया युतश्चेत्सुकृतैः पुरा कृतैः ॥ ५२ ॥

कृतो विरोधं कुरुषे वृथा विधो

श्रियोऽनुजः स्यालतयासि संमतः ।

भजानुकम्पां भवता विनापरः

ममीक्ष्यते नो महजापतिं द्विपन् ॥ ५३ ॥

विधो मुण्डाक्षरतयाभि विभ्रुत-

स्तथा ममुण्डद्वन्द्वद्वारागभाक् ।

निशामु हस्तास्ययुतद्विजापले-

भिराय हेमीं त्रियमाहरस्यपि ॥ ५४ ॥

मदेव मरुतं मधुपावलीगुण-

सृष्टा विधत्ते सृष्टया जन्मना ।

अहो महापातकपद्मकाश्रिते

कुतो बतौदेति कृता तथा खसि ॥ ५५ ॥

कुतः शरप्रेष्यमुपाश्रभे विभुं

मदगुंरागः परिपः करोतु किम् ।

हरस्य तस्मिन्नपनानने हृते

शिरःशिवतोऽप्येष परोति किं पुरा ॥ ५६ ॥

भ्यरोऽग्निं कन्दपं विद्योगिपश्मरो

न भीमगेनोऽजनि भीमनामकः ।

विद्योगिनो वरंहरथ वरंशो-

ऽप्यना न वरः किमस्मान्नाद्विधोः ॥ ५७ ॥

धुवं विषभीकशिर्षादुग्धो भवा-

विषमर्दि कान्तो विषमादुष्पमिषाम् ।

न पञ्चबाणीभरणाद्यदेकदा

पतन्ति हा हन्त परःशतं शराः ॥ ५८ ॥

अनङ्ग ते पञ्चशराभिधा सुधा

विमुञ्चसे यद्विशिखान्परःशतम् ।

मधुर्मधुद्वेषिणि मद्युत क्रुधा-

शरान्तु दत्ते शतशस्तवाधुना ॥ ५९ ॥

पुरद्रुहा फालविलोचनानले

पुरा भवन्तं मदनेन्धनीकृतम् ।

सुधाभिरुज्जीवयति स्म किं न्वदः-

शिरःस्थितस्त्वत्सुहृदिन्दुपातकी ॥ ६० ॥

निशाकरस्त्वत्सचिवो निजामृतै-

रभीलयिष्यदृशमूष्मणा न चेत् ।

अधक्ष्यदद्धा त्रिजगत्प्रभुः पुन-

र्भवन्तमङ्ग रमर पान्यघस्मरम् ॥ ६१ ॥

द्वयोः समा वां सुमनोषरेपुता

तथा सुपर्वाश्रयधन्वधारिता ।

तथापि दग्धोऽसि दृशा हरेण य-

त्तदेतदध्वन्यवधोदितं फलम् ॥ ६२ ॥

शिखीमुखैर्निर्भरसौरभोर्मिले-

स्त्रमाप्तगन्धामपि पान्थसंततिम् ।

प्रमूनयाण प्रसभं नयस्यहो

कथं नु यामोदकयानभिस्तताम् ॥ ६३ ॥

मशान्धवृत्तिर्मधुशीलनाद्भवा-

न्मनो विधत्ते रतिडालसं मदा ।

सुगन्धिधम्पन्मुमनोगणैर्गुण-

नयापि विप्रं यय लात्यतेतराम् ॥ ६४ ॥

शिखीमुखस्ये निशितान्ततां दध-

दिवापि दत्ते म्भर तागततां कथम् ।

कथं तयामापहरार्गिदः स्थगो

निजानु वार्ति निदरां ददाति नः ॥ ६५ ॥

स्मरोऽपमात्तामयमेव केचत्तं

मया विनिम्नो मग्देश केचत्तम् ।

निदापतम्भत्र निशीनतां गते

भयन्मो भङ्गुविमो न विम् ॥ ६६ ॥

विदेहक्याविग्दार्तिविह्वली-

यवम्पुण्यव्यतिप्रमोहन ।

प्रभञ्जनायुग्जनताविभञ्जना-

स्वदाञ्जनेयो जनिमासदत्कथम् ॥ ६७ ॥

अबैमि मन्दानिल चन्दनाचलो

भवत्प्रसूर्भाग्यविपर्ययेण नः ।

पितामहप्रीतिमता हनूमता

निपातितः सेतुकृते न नीरधौ ॥ ६८ ॥

परास्तमेरुस्थिरतो भवान्पुरे

कृतोऽथ मेऽरुःस्थिरताकृतोद्यमः ।

समीरणानक्षिगतः सदा नृणां

गतोऽधुना मेऽक्षिगतस्वमाः कथम् ॥ ६९ ॥

अनक्षिलक्ष्यो हरिणाश्च वाधसे

वियोगिनो विक्रमिणां न स क्रमः ।

पथि स्वमक्षणः पतितो यदि क्षणं

तदीक्षणोल्कातरलीकृतो भवेः ॥ ७० ॥

वियोगिनां मारुत वीभ्रणोल्कया

विपत्तिशङ्की निजबाहनस्य ते ।

अनक्षिलक्ष्यत्वकयोपदेशने

स्मरो यताचार्यकमाचचार किम् ॥ ७१ ॥

स्मरानच्छाद्भुजलोदयान्नृणां

हुताशनादाप इति प्रथा यथा ।

स्मरानलोत्पादनतः समीर ते

हुताशनोत्पादकताफथा तथा ॥ ७२ ॥

अतनुशरामविद्वेषपुपेत्य विदर्भमुषं

सुस्यमनुभूयतेऽद्य हरिणामगरेण विरम् ।

इति स निशम्य पेलिवनपात्रिवधूषचना-

न्यभजद्गन्द्मन्तरचिरेण हरिः प्रमदम् ॥ ७३ ॥

इति श्रीहर्मिस्तोतिहृदयप्रदीपः ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

समस्तं कामार्थीगर्भं भवत्य धीमदर्धं नारीधरदीप्तितगुह्यरत्न-

गद्गतालस्यविदादेगयत्त धीशत्रुधामनिर्दक्षि-

तन्व इति ॥ इति मनीष्याण्यवधि कश्चे

द्वितीयः सर्गः ॥

तृतीयः सर्गः ॥

अथालुलोके हरिरद्भुतैक-
निदानमानन्दनिधानमक्ष्णोः ।
उद्गीर्णकर्णामृतमुक्तिगुम्भैः
क्रीडाधुरीणं धुरि कीरधुर्यम् ॥ १ ॥

गारुत्मतप्रावगणाभिराम-
कायस्फुरत्कान्तिपरम्पराभिः ।
षतंसदूर्वाङ्कुरवारशङ्कां
विभ्राणयन्तं विपिनेन्दिरायाः ॥ २ ॥

प्रवालभङ्गद्युतिभङ्गचुञ्चु-
चञ्चूपुट्रीचञ्चदभीशुपुञ्जे ।
आरामशोकं कलमाप्रशङ्कि
हसन्तमच्छच्छविभिश्छदामैः ॥ ३ ॥

प्युष्टस्य कन्तोः पुनरद्भुतं किं
संभाषयत्सात्वतसार्वभौमात् ।

धमे समागादिदमौपवाहा-

मित्वादिशन्तं धियर्माश्रकाणाम् ॥ ४ ॥

वपुष्यमुष्याश्चितपञ्चषण्णे

वपस्यपि स्यन्दिमुधाकृषण्णे ।

ममीक्ष्य सक्तं मममश्रिफर्ण-

र्माप्याकुन्नेवात्वरयस्यगीशम् ॥ ५ ॥

निकुञ्जिताङ्गं निभृतं जिपृष्ठोः

करे हरेः ष्ठीरकिशोर ष्यः ।

कौटिश्यमेतन्नरकोटितः म्वां

श्रोत्रिं तदाध्यापयितुं नु तस्यौ ॥ ६ ॥

बाधाकरः प्राग्बद्धा वियोगः

प्रभोरतानीत्यमदं तदानीम् ।

तपन्निदापे तपनो अगत्यां

पतं शुभं प्रापृषि किं न गृते ॥ ७ ॥

आनोक्तनादुममषापिपानि

प्रतिष्ठितेरङ्कितं प्रदंभम् ।

विषयंयामाग विमोः दृकोऽयं

व्यागुपयोगेवविभाषिपानाम् ॥ ८ ॥

पद्मासनः सद्गते मयि प्रा-

क्पदक्रमव्युत्क्रमशङ्किचेताः ।

अस्त्रापदिश्याशु वभूव शिष्टा-

नध्यायमध्यापनतो निवृत्तः ॥ ९ ॥

श्रुतिस्वरप्रामविशेषजाति-

रागव्यवस्थाविषयेऽपि बादे ।

सद्यः परिच्छेदसमप्रधीक

तुष्टाव तुष्टा बनिता विधेर्माम् ॥ १० ॥

अदभ्रनृत्तभ्रमिविभ्रमेपु

संभ्याभ्रकुंसो भ्रमतः ममं मे ।

अम्योत्तरीयाञ्चलमारुतेभ्यः

पक्षानिलाय शृह्यत्यजस्रम् ॥ ११ ॥

वरन्तममे चतुरं गिरं च

किरन्तमूरीकृतमाधुरीकम् ।

एणाङ्कचूडैणविलोचना मां

धीणां विहायाशु करे करोति ॥ १२ ॥

अफूत्क्रियाहार्यमनङ्गजैतुः

शशाङ्कलेशच्छलरत्नदीपम् ।

शश्वन्मयि च्छादयति च्छदाभ्यां
नगेन्द्रकन्या मुमुदे नबोदा ॥ ११ ॥

मनोभुवो मानवती म्यकीरं
मया जितं मन्मथनन्त्रवादे ।
प्रतिक्षणं पत्रपुटे शृण्वन्ती
त्रपाभरं तस्य पराकरोति ॥ १४ ॥

मुषान्धमां सूतविषाटवन्त्र-
पाठेन पाठीनक्षिबर्तनेत्राः ।
प्रीदानि गूढात्मद्भदो नबोदाः
प्रीदाः पुराकारिपत्र क्षयेन ॥ १५ ॥

जाने महन्त्रं च अगत्रयैक-
निदानमात्मापनुनापदानम् ।
गुणंसाधंसादिनरेष्ट्रमंस-
श्मदापनोदाय कृतावतारम् ॥ १६ ॥

न नन्दमि त्वं द्विजगुत्ररष्टरा
न प्रीयसे किं च जनभिषेषु ।
न मोदसे पावनपर्ययादि
केचं विभो केचमयित्ता ते ॥ १७ ॥

समीरचारेऽपि सर्वैमनस्यो
 निरन्तरध्याननिविष्टचेताः ।
 मदा(ऽऽ)श्रमस्थः समुपैपि किं त्वं
 रमेश कान्ताराहितस्य वृत्तिम् ॥ १८ ॥

बलक्षभावो भवतो व्यनक्ति
 नाथ स्मरेषोर्नवलक्षभावम् ।
 अनङ्गतापं च वताङ्गतापो
 विनैव वाचं विशदीकरोति ॥ १९ ॥

अये जगन्नाथ सदा(ऽऽ)शयेन
 लक्ष्मीं नवाम्भोजभवां दधानः ।
 स्थाने भवान्द्वेष्टि तुषारधात्रे
 कथं नु चक्रे कलयत्यनास्थाम् ॥ २० ॥

नरेन्द्रभूरच्युत रुक्मिणी या
 तस्यामपीच्छा तव चेदुदीता ।
 विधाय पृष्ठे बिहगेन्द्रवत्त्वां
 नयामि किं ताम्यसि लोकनाथ ॥ २१ ॥

शरीरयन्तं शुक्रमिङ्गितहं
 पत्युर्यदूनां प्रतिवस्तुमिच्छोः ।

वास्थानि वाण्या लपने चिकीर्षो-
भिरस्करिण्या व्रपया बभूवे ॥ २२ ॥

वपाभच्छन्नतिरस्करिण्या-
मपाकृतायामममायुधेन ।
बाणी नदी तद्ददने विद्यातुं
पदकमं प्राक्रमत क्रमेण ॥ २३ ॥

विदमंमुध्रुविवनात्तदं वां
विवृन्वतः क्रूरैः क्रूरैः क्रूरैः ।
प्रभम् हि ते च्यमन्वदन्म-
दन्वतानाच्छिवमन्वरेत् ॥ २४ ॥

वदा स्वने कस्मिन्वीपधी मा
कथाप्रमत्ते कथिता तदैव ।
दुःखापि तादृक्कुसुमास्त्रवान-
विद्यामिता विप्रवति स्म लज्जा ॥ २५ ॥

वास्ता प्रसङ्गोऽपमनेन हि हे
प्रयोजनं बुद्धविषोपनेन ।
कृतानुयोगेन भवत्प्रवृत्तेः
पर्युत्सुहृत्वं भवते मनो मे ॥ २६ ॥

द्वितीयन्तं हरिमेष कीरो
 गिरं सुधासारकिरं यभाषे ।
 अज्ञातमप्यस्ति जगत्सु किं ते
 वात्सल्यतो मां वरदानुयुङ्हे ॥ २७ ॥

राजत्यनर्घा नगरी रमाया
 नाट्यस्थली कुण्डिननामधेया ।
 पत्रावलीव प्रथते विभक्त-
 वर्णस्थितिर्या वसुधाङ्गनायाः ॥ २८ ॥

सौधेषु सौधेषु शुचिस्मितानां
 सौन्दर्यमालोक्य सुरावरोधाः ।
 आश्चर्यतो निञ्जलतामवाप्ता-
 श्चित्रप्रियं यत् चिरं भजन्ते ॥ २९ ॥

सौरभ्यलोभात्सुदतीकचाना
 । भ्रमन्नदूरे भ्रमरप्रपञ्चः ।
 असंशयं नीलिमसंप्रदाय-
 मध्येतुमन्ते वसतीव यस्याम् ॥ ३० ॥

चकोरनेता चरणारविन्द-
 स्वभावशोभासुलभावमानाः ।

लाभारसा गाढनिरुद्धलज्जाः

पदे पदे हन्त गलन्ति गस्थाम् ॥ ३१ ॥

नम्रेन्दुरेखाकिरणप्रणाली-

शलेन नीतां शतपत्रशोभाम् ।

प्रभापदेशेन वमन्त्यमान्ती

पदे पदे यत्प्रमदापदानि ॥ ३२ ॥

कङ्कलिपुष्पभाषकावलीषु

कृत्तुं ध्रुवं दोहददायकेषु ।

वदीयकांन्तां चरणेषु यद्वा

यथस्त रागं निश्चिंतं विधाता ॥ ३३ ॥

निजोचितावामनिरीभ्रगाय

नियं चरित्वा निश्चिंतं त्रिभोकीम् ।

यत्र स्थितामीशितुमात्मकन्यां

प्रातः पदोधिः परिष्ठापदेशान् ॥ ३४ ॥

सोधि मगिच्छावतमोभिभूतो

ह्रियाङ्गनाशमपुषिबोतिशोत्रम् ।

आविश्य वन्यामङ्गोऽतिगाथा-

द्वयमभावात्पि मत्तरीष ॥ ३५ ॥

सौधा यदीया वसुधासुधानां
 सिताभृतानां सहिता रसेन ।
 सुधां सुधांशोर्जडिमापनुस्यै
 प्रायः पञ्जाकारसनैर्लिहन्ति ॥ ३६ ॥

ऊधःसु यत्रोरुपु दुग्धसिन्धु-
 र्गूढो गवां कुम्भमत्राद्विभीतः ।
 राकाविधुं राहुभियापहाय
 पुण्ड्रेक्षुकाण्डेषु पुनः सुधापि ॥ ३७ ॥

रामायणाभ्यासकृतोऽपि यत्र
 रामानुरागप्रवणा न पौराः ।
 न जानते भीमगदाभिघात-
 कथां तथा शीलितभारताम् ॥ ३८ ॥

भजन्ति युक्तं प्रमदं गुरुकौ
 वत्पौरलोका विवुधा यद्भेते ।
 इदं तु चित्रं यदमी नितान्तं
 कुर्वन्ति काव्योक्तिषु कौतुकानि ॥ ३९ ॥

नान्यत्र पायोऽहनालदण्डा-
 दाकर्ण्यते कण्टकसंकथापि ।

हा विस्मृतं कान्तदृढोपगूढां
तन्वीतनूमप्यपहाय यस्याम् ॥ ४० ॥

पातालसंलक्ष्यफणिप्ररोहः
स्फुग्प्रवालः मुमनोञ्चिताप्रः ।
मनोक्षमुक्ताफलमांजलो य-
त्सालो मणिच्छाययुतः समिन्दे ॥ ४१ ॥

कल्पद्रुपुष्पैः कलिनाधिवासं
महेन्द्रदन्तीन्द्रमदाम्बुपङ्कम् ।
सौधामलमं सुदृशो यदीया
गृह्णन्ति दिव्येणमदभ्रमेण ॥ ४२ ॥

घृत्वा कराम्रेण दृढं किरीटं
भूम्ना समुत्तन्मितपूर्वकायाः ।
पाकारिसौधामजुषः सुधाशाः
पश्यन्ति यत्सौधशिल्पा प्रयासात् ॥ ४३ ॥

आधामयत्यद्य पुरीमर्णो ता-
मावासयन्सर्वदेशो यशोभिः ।
सेवाममायातसमस्तभूपो
भूवासवो भीष्मपदाभिधेयः ॥ ४४ ॥

न भोगरीतिः प्रथते दिवीति

विहाय शीतांशुकला विहायः ।

नतभ्रुवः पादनखा बभूवु-

रादर्शदृश्याः कथमन्यथामी ॥ ५४ ॥

प्राप्तुं तदद्भिद्वयकान्तिमादौ

प्रवालपालिः कथमेत्य रागम् ।

दिनैः कियद्भिर्विजहाति भूयो

दृढानुरागा न हि पल्लवालिः ॥ ५५ ॥

पद्मभिये पद्मदृशः प्रवाल-

पद्मौ भजन्तौ किल माघधार्कौ ।

तत्संनिधौ तां परमश्रुवाते

स्थिरा न हि श्रीर्मधुसक्तिभाजाम् ॥ ५६ ॥

तत्तादृशीं तारतदीयजङ्घा-

चातुर्यचौर्यात्किमु शालिपङ्केः ।

क्षतिं कठोरैः ऋचैर्भवित्री

संचिन्त्य गर्भाः महमा स्फुरन्ति ॥ ५७ ॥

ऊरुस्तरुण्याः स्वयमुर्वशीतो

रम्भाधमानं रचयेत युक्तम् ।

उदयत्युज्ज्वलचित्रलेखो-

चितं सदाऽऽभोगमसौ कथं वा ॥ ५८ ॥

उदञ्चितस्यन्दनचक्रशोभ-

सुदमपुंनागविलासयोग्यम् ।

नितम्बवत्या निविष्टं नितम्ब-

विम्बं महीभृत्कटकं विशङ्के ॥ ५९ ॥

कथं नु वा मेखलया कवीन्द्रै-

स्तादृङ्गनितम्बस्तुलितस्तरुण्याः ।

यदेकदेशे परमेतदीये

विभूषणत्वेन विळम्बतेऽसौ ॥ ६० ॥

पयोधरोत्खेधभवो विमर्दो

भवेदिहापीत्यनंवेक्षमाणम् ।

मथ्योऽभवत्प्रोम मृगीदृशोऽस्या

विचारमाजोऽपि भवेद्विमोहः ॥ ६१ ॥

पयोधरप्रावरणोपरोध-

प्रतिक्रियासामहमम्बरं किम् ।

आभित्य मथ्यं वल्लिगुष्टमस्या-

स्तदावृत्तिं संप्रति तन्वतीति ॥ ६२ ॥

सरोजकुम्भाबुपकण्ठलोल-

नक्षत्रमालाललितौ नताङ्गपाः ।

स्वर्णांगयोर्मस्तकरीतिमस्याः

स्वैरं भजन्ते सुरतोपभोग्याम् ॥ ६३ ॥

वक्षोरुहौ वारिजलोचनायाः

सुरालयश्रीभरमाहरेते ।

समस्तचक्रद्विजसंपदं च

नन्वेवमुद्धृततमस्य वृत्तिः ॥ ६४ ॥

लक्ष्मीविलासालयकोशलक्ष्मीं

चक्रभ्रियं भूमिभृतां रमां च ।

सरोरुहाबुत्पललोचनायाः

प्रायेण लब्ध्वा भवतः प्रवृद्धौ ॥ ६५ ॥

बोढातिगाढेनकरोपमर्दा-

वप्यङ्गनारत्नकुचौ न कोकौ ।

अम्भोजकोशावपि तु ध्रुवं य-

न्निशानुषङ्गे भजतो न भेदम् ॥ ६६ ॥

कुचाचलप्रान्तभवौ कुमार्या-

वाहाक्यलावण्यरसप्रवाहौ ।

शृङ्गारराजोपचितोरुम्भा-

समीपसारस्यकृतौ विभातः ॥ ६७ ॥

अब्जः किलैको मुखतामवाप्य

भूयो न वक्रो भवतीति बुद्धया ।

अन्योऽपि चान्तः कुटिलत्वदोष-

मपाचिकीर्णुः सुदृशो गलोऽभूत् ॥ ६८ ॥

अभिख्ययानुत्तमया जगत्सु

त्रिषु प्रसिद्धेन सुदृग्गलेन ।

कम्बुं दराभिख्यमथा(८)प्रमिद्धं

कथं कवीन्द्राः कथयन्ति तुल्यम् ॥ ६९ ॥

द्विजेन केनापि हतिः पुरासी-

द्वितीति भेजे सुधयाधरोऽभ्याः ।

नायोधि किं नाथ तथा भवित्री

हतिर्द्विजैरत्र च तावकीनैः ॥ ७० ॥

जातानुपद्मः शुचिभिर्द्विजौघै-

र्जपानुपद्मस्कुरितोऽधरोऽभ्याः ।

मन्ये मुकुन्दातनुमन्त्रमिद्धया

भजेव योगं भवदाननेन ॥ ७१ ॥

नवांशुकालामरुणां मुखे या
 प्रपञ्चयत्यञ्जदृशो रसज्ञा ।
 अस्तोकवन्धूकजपाभिरामा
 सा शारदोल्लामवती न किं वा ॥ ७२ ॥

मन्ये सुकेशीमणिनासिकायाः
 कोपोऽधिकश्चम्पककुट्मलेषु ।
 इमं समाभिख्यमिद्यं यतोऽधः
 करोति हेमाभरणापदेशम् ॥ ७३ ॥

राजोपजीवीनि नवोत्पलानि
 राजीवमप्युद्यदिनावलम्बम् ।
 विलासवत्या नयनं व्यजेष्ट
 नयोपपन्ना जयिनो ननु स्युः ॥ ७४ ॥

श्वासानिलामोदवशादुपेतै-
 नांसामुधागण्डफलीविभीतैः ।
 छलेन चिल्लयोरालिभिर्निलिनैः
 शङ्खेऽलिकान्तं निटिलान्तमस्याः ॥ ७५ ॥

अधः कृतं नासिकयाचलायाः
 कान्तस्वमभ्येत्य पुनः कथंचित् ।

तिलं ततोऽपि स्थितिमाच्छन्दुधै-

रलीकमाजो हि भवन्त्यजय्याः ॥ ७६ ॥

अक्ष्णार्जुनेन प्रहितानपाङ्ग-

बाणानकुण्ठानपि गण्डपास्वाम् ।

स्फुरन्मदूरे कयचेन नित्यं

नवेन कर्णो निरुणद्धि तस्याः ॥ ७७ ॥

परामृषामाक्तिमयस्तमिन्दुं

पशं च नालीकतया प्रवीतम् ।

आस्येन मालीकजुषा धुनाना

सन्नादरं नोत्तमहनेऽधुनेव ॥ ७८ ॥

तमःसु पशं बहुलं भजत्सु

तथा मवक्षेपु मधुमतेषु ।

अमाश्रमाश्रयन्त गरोदहाहयाः

करोत्यवशां दुटिल कचोपः ॥ ७९ ॥

गेषा गतं कर्जवधं गुणे ते

घोषामनी कामशरेण विद्या ।

गारादिताम्रःपुत्रमट्टिकस्या-

मागधवत्यापुमन्ना वरं स्वाम् ॥ ८० ॥

सदीवतत्तादृशभक्तिमुद्रा-

तरङ्गितोदामदयापयोधेः ।

आज्ञावशादागममन्विकायाः

प्रक्षानिधेऽहं भवतः सकाशम् ॥ ८१ ॥

निवेद्यते वेत्तिखिलापि तन्वया

हरे दशा कामवशंवदाया ।

शतं समानामपि नालमेव

सामान्यतोऽयाप्यवधारयैनाम् ॥ ८२ ॥

चित्रे भवन्तं लिखितं चिराय

निध्याय निध्याय नितम्बवत्याः ।

प्राप्ता दृशाकार इवानिमेप-

भावेऽपि मीनप्रतिमानमुद्रा ॥ ८३ ॥

सस्त्रीजनानां सरसोक्तिगुम्फे-

ध्वनुत्तराया हरिणेषुणायाः ।

त्वद्वर्णनाकर्णनसौमनस्य-

मकुण्ठतायां श्रवणः प्रमाप्सम् ॥ ८४ ॥

मधुद्विधे मामकवाचिकानि

निवेद्येदेप न वेत्यवेतुम् ।

सया निःसृष्टेन तरश्चितायां

चिरं विचारो निजचेतसा मे ॥ ८५ ॥

बाष्पाभ्युमिक्ते हृदि पिभ्यिनं स्वं

नम्रानना सा नयनामिताब्जम् ।

धित्ते विधातुं किल कीर्त्तिनं त्वां

चेतोभुवा सृष्टमवैति शस्त्रम् ॥ ८६ ॥

समप्ररागेन मदाऽऽशयेन

भवान्कपोलश्च मृतः मुक्ष्या ।

स्वं रक्षमे तत्र परातु चित्रं

वेमभ्यमेवाभयने विशेषात् ॥ ८७ ॥

विन्तामुपाशूतिपवैष येन-

श्रोत्रेण योगं मुष्टमं क्षमेव ।

आभिः किमिजादितमुत्थिरटा

मर्षाश्लेषाः समुपेक्षते यः ॥ ८८ ॥

नीःछेत्प्रक्षामां निशि निर्मिमेव-

मर्षांश्चनोभामश्निद्रवहि ।

शशभिर्षं बाष्पशरीररीत-

महागमाविन्दुते नरभिः ॥ ८९ ॥

संभाव्य संकल्पसमागतत्व-

दाचुन्वनादम्बरमन्वुजाक्षी ।

आकुम्भवत्यञ्जलमीषदक्षणी-

निशासु निद्राधिगमेन नैषा ॥ ९० ॥

तन्तन्यमाने तनुमध्यमायाः

संकल्पतस्तावकसंप्रयोगे ।

कृतस्य किं कल्पनयेति मन्ये

स्वप्नो घताप्नोति कदापि नैनाम् ॥ ९१ ॥

प्रपञ्चितोच्चावचमूर्च्छनाया

विपञ्चिकायां विमनायते सा ।

चदञ्जदुत्ताललयेऽपि लास्ये

न किञ्चिदप्यञ्जति नर्म तन्वी ॥ ९२ ॥

निमीलयत्यक्षि निशाधिनाथं

तमीचरं वीक्ष्य तलोदरी सा ।

समीरणात्रस्यति जीवितेश-

समीपतो हन्त समागतात्किम् ॥ ९३ ॥

उदूढनिःश्वासभरोपवन्यां

मृदूदयन्मातहतकंदलायाम् ।

धारालपाष्पाभ्युत्तरङ्गिणाश्री
 धारागृहे मा तरलेशनास्ने ॥ ९४ ॥

चन्द्रातवाशेषमस्तुषोडशिवि
 चन्द्रोपष्टशन्दनपद्मलिमः ।
 तद्वद्ममङ्गाद्वन तत्क्षणेन
 तनापस्तो गीतिमुगीकरोति ॥ ९५ ॥

कृतास्त्वा मा दिमवास्तुष्ठाभिः
 मवास्तुष्ठायां दिमयापिष्ठावाम् ।
 एताननद्रोदिसरानसार्पि-
 र्दन्द्ममानास्त्रिदनां विधत्ते ॥ ९६ ॥

आद्यस्य तादृश्यस्यैव कार्श्य-
 माही मुदत्या. किञ्च मध्यदेशम् ।
 आभास्य मंप्रत्यक्षनुप्रताप-
 मत्तच्छमाकाशमति पाद्मदेशम् ॥ ९७ ॥

अवापमङ्गे रश्मि प्रसङ्गे
 माशेषमैक्षिष्ट मर्याः पुरा वा ।
 गीव ३३३ं नावति गां प्रनं तु
 यत्तोऽभिसं ते वदुर्बन्धेनो ॥ ९८ ॥

हरिः समेतीत्यधिगत्य कीरं
 विधुर्विभातीति विलोक्य चन्द्रम् ।
 पद्मानुरागी स्फुरतीति भानुं
 प्रेक्ष्य भ्रमं गोपयते निजं सा ॥ ९९ ॥

लावण्यसिन्धुर्ललना सुधाशु
 मालोक्य पर्याकुलजीवनास्तु ।
 नेत्रोत्पलं मोहतमोभरेण
 निमीलितं हन्त कथं नु धत्ते ॥ १०० ॥

चित्ते विघत्ते सुदती यदा त्वा
 निस्पन्दतामेति तदा नितान्तम् ।
 कथं क्षमा स्पन्दितुमाशयस्थे
 विश्वंभराभारमृति त्वयीयम् ॥ १०१ ॥

ध्यानावसानावसरागतत्व-
 दालिङ्गनानन्दनमोहभाजः ।
 परिस्फुरन्तः पुलकप्ररोहा
 प्राणेषु तस्याः प्रतिमूभवन्ति ॥ १०२ ॥

स्वेदाम्युसिक्ते हृदये सुदत्या
 रतीशिता सैप्रति रागबीजम् ।

अह्कुरयन्कि पुलकापदेशा-

त्युन पुनः मिञ्चति वाप्यपूरैः ॥ १०३ ॥

अस्तावपूर्वः स्मरधातुवादी

संताप्य संताप्य रमानुबेधात् ।

सुवर्णमस्याः सुदृशः शरीरं

दुर्वर्णमेव दुःप्रमातनोति ॥ १०४ ॥

मधुद्रवैर्मन्मथमायकानां

श्वेशाम्बुभिः सिक्तशरीरयष्टिः ।

तस्पृश्वतीस्तरला तदीय-

पुष्टैः स्फुरद्भिः पुलकैर्दृता मा ॥ १०५ ॥

मथ्ये नभो मग्दममीरमस्याः

श्यासे सुधादीधितिधाम शामे ।

भुवं नितम्बे च पुरा निषाय

नेत्रे विधाभ्राज निधीयतेऽम्भः ॥ १०६ ॥

अजस्रमप्याशयबेदिवाया

भूमायमानं स्मरधूमकेतुम् ।

वाप्याम्बुपूरैर्बद्धपा गज्जिः

पञ्चवापयत्यासि पयोःकहावशाः ॥ १०७ ॥

किमत्र चित्रं वद कीरवाणी

विलासिनी साजनि विखरेति ।

इदं तु चित्रं यदुनाथ घत्ते

सूक्तीस्तथा सा श्रुतिसंगतापि ॥ १०८ ॥

कृतं मृणालैः किसलैरलं मे

प्रयोजनं किं प्रमथास्तरेण ।

शीताय नाळं हिमवालुकेति

मेयं निरुन्दे शिशिरोपचरान् ॥ १०९ ॥

अहार्यभारादिव हन्त हारा-

दूनाघुना दृप्तगजेन्द्रयाना ।

महीभृतं त्वां हृदये विभर्ति

मनोमवाज्ञामहिमा स पथः ॥ ११० ॥

जानाति यावच्चनतेति शौरे

परिस्फुरत्पाण्डिमगोपनाय ।

अजानती मानसजाप्रिदीप्ति

करोति मुग्धा घनसारमङ्गे ॥ १११ ॥

महीयते माधवसंगतेयं

बह्वी भवन्ना पुपिता वराह्नि ।

आलोकयेत्यालिमुदीरयन्ती

मालोकते माघव कुञ्चितध्रूः ॥ ११२ ॥

हसत्यकाण्डे हरिणेश्चना सा

फूत्कृत्य रोदित्यथ साभ्रुपूरा ।

गतागतैर्निःश्वभितानि दूरं

मुञ्चत्यथो इन्त भवत्यनीहा ॥ ११३ ॥

आलीजनादेशमपारवन्ती

कर्तुं कटाक्षैरुचितक्रियासु ।

त्वदन्तिकं प्रेषयितुं प्रियोक्ती-

ब्रवीति भूयः परिचारिकासु ॥ ११४ ॥

स्वयं किमप्यस्फुटमालपन्ती

पृष्टा पुनर्न प्रतिवक्ति किञ्चित् ।

समाधिहीनेव ततः क्षणेन

सा सामिसंमीलितलोचनास्ते ॥ ११५ ॥

कर्णातिथित्वं गमिता पुरा य-

स्कथा तथानन्दममन्दमाघात् ।

कीर्तिं तदीयां सखि कीर्तय त्वं

गीर्भिः किमन्याभिरिति ब्रवीति ॥ ११६ ॥

आहूय लीलाशुकमादरेण

बाहूपरि न्यस्य बहूपलाह्य ।

त्वदन्तिक प्रेषयितु कृतेच्छा

न वाचिकं वक्ति न जोपमास्ते ॥ ११७ ॥

दृष्ट्वा तमालं तरुणी स्पृशन्ती

कर्णांतलोलानलकाकरेण ।

क्षणं प्रवालं श्रवणावतंसं

करोति वैतथ्यपदेऽभिपिक्तम् ॥ ११८ ॥

पञ्चायुधामो विधुरञ्जतीति

चन्द्रं समुद्रीक्ष्य सखीभिरुक्तं ।

सा किञ्चिदुत्फुल्लविलोचनाब्जा

स्रस्तेत्तरीयाभरणोज्जिहीते ॥ ११९ ॥

संचारिकाप्रेषणसाहसिक्य

कन्याजनाना न कदापि भव्यम् ।

कामोऽपि मोहं कुरुते घतेति

कर्तव्यमेषा न किमप्यथैति ॥ १२० ॥

तान्मतेभ्यस्तरुगीमतर्ही

श्रुत्वा तथात्मन्युरागसैलिम् ।

अन्यावनीनायककन्यकाभ्यो

धन्याहमेवेत्यभिमन्यते सा ॥ १२१ ॥

शृणोमि चेत्तस्य गुणाननङ्ग-

गुणध्वनिर्मा बधिरीकरोति ।

पश्यामि चित्रे यदि पातकी मे

ब्राह्म्यो विरोधीति वताकुला सा ॥ १२२ ॥

दूती मनोवेगवती दुरापा

दूरेतरां द्वारवती पुरी च ।

क्षणोऽपि हा कल्पशतायवे मे

करोमि किं वेति करोति चिन्ताम् ॥ १२३ ॥

निमीलयत्यक्षि निशासु नैव

निमेषमेपाथ निमीलयेत् ।

घनुर्धरं वीक्ष्य पुरः सुमास्रं

धावत्यधिभ्रान्तमितस्ततश्च ॥ १२४ ॥

फदा तबालिङ्गनजातमोद-

मुष्वासुधावारिधिमप्रचेताः ।

भुजान्तरे तस्य चिरं शयाना

हजां विनेष्येऽद्भिमितीहने सा ॥ १२५ ॥

राधा न चाहं रसिवल्लभा ते
 पथि स्खलन्कि पतितोऽसि यद्वा ।
 यावद्दृष्टा कुप्यति साशु याहि
 याहीत्युगन्ती मिपतीयमर्धे ॥ १२६ ॥

समालमप्रे तरुणं समीक्ष्य
 तन्वी भवद्भावनया तदैव ।
 स्त्रिभास्त्रिलाङ्गी सवितुः करेण
 भिन्नाहमस्मीति सलज्जमाह ॥ १२७ ॥

माकन्द मन्दोऽसि यतो मुकुन्दं
 ब्रूषे न मे हन्त यदि प्रवीषि ।
 पुष्पाणि पुष्पायुधसाधनानि
 तवैव भूषाः स्युरिति ब्रवीति ॥ १२८ ॥

विनिन्दते हन्त पृथा रसालः
 समीपमीशोऽस्य समागतश्चेत् ।
 निरन्तरं तन्मुरलीनिनादै-
 रद्भूरितः स्याद्यमित्यथैति ॥ १२९ ॥

वनप्रिये वयाहरसि प्रियं चे-
 तवैव लाभो भविता तदानीम् ।

ताम्यन्ति तापेन न मे यतोऽमी ।

चूतप्रवाला इति वक्ति सुभूः ॥ १३० ॥

प्रियो ममायं नियतं पिकेन

व्यालोकि नानेन विलोकितश्चेत् ।

सदीयवंशीरवजातलज्ज-

स्तारं न कूजेदिति मन्यते सा ॥ १३१ ॥

अभीपि चेद्दृष्टिं बलमं मे

तदा समादाय तवैव पिच्छम् ।

कर्णावतंसं कलयेऽस्य नान्य-

द्यशस्त्रवास्मादिति याचते सा ॥ १३२ ॥

मुधैव केकिन्मुदुरद्य याचे

नालोकि नाथो भवता म नूनम् ।

आलोकितक्षेदधुना नटेस्त्व-

मित्यालपन्त्यन्यत एति बाला ॥ १३३ ॥

चन्द्रांगुलीलावनचन्दनादि-

वार्त्तासु चार्त्ता वरवर्णिनी या ।

आराममूमावनुलितगात्री

चन्द्रावपं संप्रति सेवते सा ॥ १३४ ॥

आशङ्क्य भृङ्गारवमङ्गजात-

(मौर्धालिताटंकृतिमेव गुर्वाम् ।

ध्वानागतत्वत्परिरम्भणाय

दीना मुधा सारयति स्म बाहू ॥ १३५ ॥

वश्याम्यळिश्यामळमालि कंचि

(त्वमो नु नामोमि कदापि निद्राम् ।

भ्रमो नु नोदेति कदापि बाधा

मायैव मारस्य तदित्यवैति ॥ १३६ ॥

शौरे पल्लविताभिरुक्तिभिरुलं चेदीशितुः श्रः पिता

रुक्मी दातुमिमां व्यवस्थिततमां रोषानुपक्रात्त्वधि ।

भार्यं यद्गुरुडे मदन्वयगुरौ भक्तानुरक्त्या कृया-

स्तादृग्भाग्यभरांशभाजमधुना तन्वास्तदादृष्ट माम् ॥

अथाण्डजधिमुष्वजस्तमधिदृष्ट कीरं रया-

दक्षिणत स कुण्डिनं पुरमखण्डभूमण्डनम् ।

अनुक्षणमदःशुकादमुमुदन्तमाकर्णय-

न्त्यविन्दत विद्मंजाप्यरममन्दमानन्दधुम् ॥

इति श्रीराजचूडामणिदोसितस्य कृतिषु

रुक्मिणीकल्याणनामि काव्ये

तृतीयः सर्गः ॥

चतुर्थः सर्गः ।

अपरेशुरथाभिवन्द्य गौरी-

पदयोर्भीमसुतां निघर्तमानाम् ।

प्रददर्श हरिर्निजागमाशा-

नरतो दिक्षु विदिक्षु दत्तदृष्टिम् ॥ १ ॥

सुदतीसुपुमासुघाह्वरीभिः

सुचिरं संघोरिपूर्य टक्तहागम् ।

परिवाहितहर्षवाष्पपुरो

मनमैवं निजगाद मानवेन्दुः ॥ २ ॥

पदपद्मयुगेन पक्षमलाक्षया-

स्तुलितस्तूलभरः परं म्रदिम्ना ।

सुलनाममुना त्विपापि लब्धुं

ध्रुवमारज्यति यावकद्रवेण ॥ ३ ॥

शृदुतोपगतोपमेयभाव-

प्रभवागःप्रशमाय तूलपुत्रः ।

उपदीकुर्वते किमुत्पलाक्ष्याः

सरसालक्तकसंपदं पदस्य ॥ ४ ॥

पदयोरनयोः पयोरुहाक्ष्याः

किसलं हन्त कियदिनैकद्वयम् ।

कथयन्ति समं कवीश्वरा य-

त्फलमेतत्तु पचेलिमं अदिम्नः ॥ ५ ॥

वदनेन्दुपराजितो वराङ्गथाः

स्वयमङ्गुष्ठनखाकृतिः सुधांशुः ।

परिबीजयति प्रभापदेशा-

त्पदयोः पद्मजितोर्दूकूलपट्टीम् ॥ ६ ॥

चकितैर्गतिचातुरीभिरस्या

हरिणाक्ष्याः किमु राजहंसयूथैः ।

जलदुर्गमभाजि सिन्धुरेन्द्रे-

गिरिदुर्गं वनदुर्गमप्यगाहि ॥ ७ ॥

सुदतीगतिसौकुमार्यचौर्या-

द्वन्दुर्गाश्रयिणोऽपि वारणेन्द्राः ।

वत शृङ्खलिता वलाद्गृहीत्वा

महिपैर्युक्तमिदं मदान्धतायाः ॥ ८ ॥

गजराजवधूगभीरगत्या

गतिचातुर्यकृतस्पृहा मरालाः ।

पदपद्मसहोदरैरमुष्याः

प्रथयन्ति प्रणयं ध्रुवं पयोजैः ॥ ९ ॥

प्रपदद्वितयद्युतिप्रकर्षं

प्रसमीक्ष्य प्रमदामणेरमुष्या ।

कमठैरजनि त्रपावशात्किं

करणेष्वेव निजेषु संकुचद्भिः ॥ १० ॥

अदसीयमसासहिं तुला किं

पदपर्शं प्रसमीक्ष्य किं नु माश्वात् ।

समभावि तिरोहिताकृतिभ्यां

सततं गुल्फमुधामणीतुलाभ्याम् ॥ ११ ॥

स्वल्पवह्वुमुच्चतां नयन्त्या

कलयन्त्या गुरुमप्यथस्तथैव ।

तुलया तुल्यन्ति भामितीव

त्रपया गुल्फयुगं निगूढमस्याः ॥ १२ ॥

प्रपदं झुलिचातुरीधुरीणं

नस्वपङ्क्तिनेवशुकिभङ्गभङ्गिः ।

अपि गुल्फयुगी कुलीरकेलि-

अरण्योऽस्या धृतरागनागराः ॥ १३ ॥

मणिनूपुरमञ्जुलालबाले

मुपुमाम्भोभरिते पदे, मुकेश्याः ।

रतिमन्मथरोपितौ विद्यासा-

अनु जङ्घे नवगर्भशालिशाली ॥ १४ ॥

इपुधिर्ध्रुवमेतरीयजङ्घा-

युगलेन प्रतियुध्य दुर्जयेन ।

शरसंततिदन्तुरा-तरङ्गः

समभूदुद्भटयोधपृष्ठलम्बी ॥ १५ ॥

अतिकर्कशया मयानवाप्यां

बहतीयं वनितोरुकाण्डशोभाम् ।

इति नूनमुदञ्चिताभ्यसूया

करिशुण्डा कदलीवनं लुनीते ॥ १६ ॥

कुलभूमिधरस्य कूटलक्ष्मीं

कुचकुम्भावुपरि स्थितौ दधाते ।

इति युक्तमधः स्थितेन दध्ने

मुट्टसः शोभिभरेण वप्रशोभा ॥ १७ ॥

त्रिजिता ततिरद्रिमेखलानां

विपुलाक्षीमणिमेखलापदेन ।

अभिधा दधती किलादमीया-

मणिलैरप्यभिधीयते नितम्बः ॥ १८ ॥

कलये सुदृशो नितम्बविम्बं

कलिता काममहोत्सवाय वेदिम् ।

स्फुरति स्फुटरोमराजिधूसं

पुरतो यत्किल नाभिहोमकण्डम् ॥ १९ ॥

अथमस्य बलित्रयत्रिरेखा-

मचिरान्नाभिविलात्ममुञ्जिह्वानः ।

नवरोमलताफणी नताङ्गयाः

स्तिमितो नु स्तनमण्डलावलोकात् ॥ २० ॥

कुबकुट्मलकूटसंपुटे द्वे

कुतुकाभिक्षिपता कुशेशयाक्ष्वाम् ।

जगृहे नवरोमराजियष्टि-

र्जनसंमोदकरेण यौवनेन ॥ २१ ॥

प्रमदामणिनाभिगाघतरथ-

प्रविलम्भाय नवेन यौवनेन ।

विधृता बलवैरिनीलयष्टी

रुचिरा राजति रोमराजिरूपा ॥ २२ ॥

स्तनयोरनयोः किमन्तराले

तनुरप्यग्नि मृगीदृशोऽवकाशः ।

इति बोद्धुमिवोपनीयमाना

मणिसूची मदनस्य रोमराजिः ॥ २३ ॥

नवयौवनशिल्पिना नताङ्गयाः

कुचसौधं कुसुमायुधाधिवामम् ।

सुषुमान्बु निनीपुणाधिनाभि-

प्रहि रोमावलयन्त्रकं प्रणीतम् ॥ २४ ॥

नतनाभिमुखाश्चिता नताङ्गया

मुरली रोमलता वयोमुरारेः ।

मिषति त्रिषलीमियादमुष्या-

मनिशठ्यापूतमङ्गुलित्रयं क्विप् ॥ २५ ॥

अनुकाञ्चि समच्छनीयमस्याः

समया नाभिबिडं सरोरुहाक्ष्याः ।

त्रिषलीबलयाङ्गितः समिन्द्रे

रुचिरो रोमलक्षैकचूतनायः ॥ २६ ॥

कुसुमायुधभूपदुर्गमीनोः

कुटिलाक्ष्याः कुचभूभृतोःरमुष्याः ।

असितांशुकृताधिरोहणीयं

नवरोमावलिनाटिकावहास्ते ॥ २७ ॥

अपनेतुमिवायशः स्वकीयं

घनसारप्रतिकूलतोपजातम् ।

लिकुचं कुचतां गतं च चित्रं

वनकाङ्गया न जहाति पूर्ववर्णम् ॥ २८ ॥

शशिशेखरशेखरोपयुक्त-

च्छदजातार्पणसंभृतैस्तपोभिः ।

दधते नियतं फलानि बिल्वा

दयितोरोरुहवृत्तसौहृदानि ॥ २९ ॥

कुचकुट्मलतो भिया कृशाङ्गयाः

कुहचिचक्रयुगं जले निमग्नम् ।

इह संकुचदेक्ष्य सायमञ्जं

सृशमाक्रोशति वद्धमेण नूनम् ॥ ३० ॥

नक्षयौवननामसूत्रधारो

नलिनाक्ष्यामिह नाटयन्बिभ्रामान् ।

अधित स्तनतालयुग्ममारा-

दजहल्लम्बनरोमराजिसूत्रम् ॥ ३१ ॥

नतनाभिमणेः स्फुटे मुखेन्दौ

न वियुक्तौ कुचकोकदम्पती यत् ।

अनिशं च पुरोऽधराञ्चलेऽस्मि-

प्ररुणांशुस्फुरणस्य वैभवं तत् ॥ ३२ ॥

कुचकुट्मलयुग्मकांदिशीकौ

कुटिलक्ष्या जलजावकोशचक्रौ ।

मिलितावुचितं मृणालवल्ली-

लहरीभ्यां भुजवहरीजिताभ्याम् ॥ ३३ ॥

मणिहारमरीचिकापरीतौ

स्तनकुम्भौ तरुणीमणेरमुष्याः ।

स्मरमङ्गलशातकुम्भकुम्भौ

स्मरणीयौ कुरुतो निवद्धतन्तू ॥ ३४ ॥

सुदशः सुप्रमाम्बु नाभिकूपा-

च्छुभंरोमावलिशुण्डयोपगृह्य ।

कुरुते मणिहारशीकरालि

कुचकुम्भोपरि किं वयोगजेन्द्रः ॥ ३५ ॥

नलिकं नवरोमराजिदम्भा-

त्कलयन्मानस्यं ममाभिदन्तुम् ।

गुलिका व्यतनिष्ट हारवल्ली-

गुरुमुक्ताभरतः स्मरः कृशाङ्गयाः ॥ ३६ ॥

लसमानभुजद्वयीलताभ्यां

विमवल्ली यदजीयत प्रियायाः ।

तदियं प्रपया-जले निमग्ना

तनुमाविष्कुरुतेतरां बलश्राम् ॥ ३७ ॥

अदसीयकराङ्गुलीक्षुखण्डाः

प्रतिपर्वप्रथमानभूरिशोभाः ।

नराकंदलपङ्क्तिनामधेयां

नवमुक्ताफलराजिमुद्गिरन्ति ॥ ३८ ॥

ललितां ललनाललाटरेखां

कलयन्निन्दुकलान्तरैः कियद्भिः ।

करयोः किमु कंदलं नखानां

विदधे वारिजविष्टरोऽवशिष्टैः ॥ ३९ ॥

परपुष्टवधुशुकावरोधाः

प्रमदामौलिमणेर्यञ्चोविधेयाः ।

किमदोघरविम्बकान्तिचोरं

किसलं विम्बफलं च खण्डयन्ति ॥ ४० ॥

अधरो बहुधा निपीयमानो-

ऽप्यधिकोद्भिन्नरसो यदत्र हेतुः ।

निटिलेन्दुकलानिरन्तरोद्य-

न्निषिद्धासारसुधारसाभिषेकः ॥ ४१ ॥

विधिवामदृशो विहारभाजः

पदलाक्षाररुपाटला रसज्ञा ।

द्रव्यत्यमला च दन्तपङ्क्तिः

स्फुटमस्याः स्फटिकाक्षदामलक्ष्मीम् ॥ ४२ ॥

सुदृशो रसनानिवासिवाणी-

शुकपोताप्रभुवि न्यधायि धात्रा ।

किमु दाडिमबीजराजिरस्या

दशनाल्या दशनच्छेदेन विम्बम् ॥ ४३ ॥

रमणीहृदयानुरागवल्लया

रसनां शंसति पल्लवानुबन्धम् ।

अमला पुनरावलिर्द्विजानां

कुरुते कोमलकुट्मलालिशङ्काम् ॥ ४४ ॥

मयि कांचन-विक्रियां निनीपु-

र्मदनः किं नु मृदुस्मितांशुदुग्धे ।

कुरुते गुळिकां रसेन बद्धां

गुरुनासामणिकैतवादमुष्याः ॥ ४५ ॥

अवदाततमानि वस्तुजाता-

न्गाम्भिलान्यादददात्मभूरमुष्याः ।

विरचय्य दत्तस्ततोऽवशिष्टै-

र्विद्ध्ये मौक्तिकमेव नासिकायाः ॥ ४६ ॥

स्मितकान्तिसुधारसे मुदत्याः

किमु नामामणिकैतवेन मूत्रम् ।

म्ययशःकन्दमाङ्गुरोदयाय

रष्यमेवैथ निमज्जयत्यनङ्गः ॥ ४७ ॥

अवलामणिनासिकाभिरूप्यं

प्रसमीक्ष्यापि शुभा तिलप्रसूनम् ।

शतधा यददीर्यत क्षणाभ्रो

बहते तत्किल वयपुष्पनाम ॥ ४८ ॥

मृदुगन्धवहादसीयनामा-

कुहनाकाशानकुट्टमलेऽक्षिलक्ष्ये ।

कथयन्ति सुदुर्लभं कथं वा

सुरभित्वं सुधियः सुवर्णपुष्पे ॥ ४९ ॥

अतनेद्विधिरेतदक्षि नीलो-

त्वलरक्तोत्पलपुण्डरीकमरैः ।

प्रथते परथा कथं विनीलं

कचन काप्यरुणं क्वचित्मितं च ॥ ५० ॥

अवतंसितमुत्पलं किमारा-

दवलोक्याञ्चितमुत्पलोपमाक्षयाः ।

अधिकर्णतया हृगञ्चलाभ्या-

मजनि त्रासवशेन चञ्चलाभ्याम् ॥ ५१ ॥

प्रतिघारुणमीपदञ्चलेऽप्याः

प्रमदाया नयनं गतेर्निरोधात् ।

अवतंसितेतराब्जदम्भा-

दधिरुह्य श्रवणं प्रतिष्ठते किम् ॥ ५२ ॥

नयनेन नवोत्पलं नताङ्गथा-

स्तुलितं चित्तभुवा ध्रुवं तुलायाम् ।

अवतंसनिभेन किञ्चिद्दुधै-

रजनिष्ठ स्फुटमावहलघुत्वम् ॥ ५३ ॥

ललनातिलकस्य चारुचिह्नी-

लतया विभ्रमसंपदेकघात्रा ।

सदृशी कथमस्तु शम्भरारे-

रधिकर्णोपनता शरासवह्नी ॥ ५४ ॥

उपजातमल्लिन्नजोपरोधा-

दयशश्चम्पकमात्मनोऽपनेतुम् ।

ललनामणिनासिकायमानं

लसति झूलतिकालिमाळिकाभ्याम् ॥ ५५ ॥

अयशो भृशमस्य चम्पकस्य

प्रषितं माधुकरप्रवाररोघात् ।

अबलामणिनासिकात्मताया-

मपि चिह्नोरूपटाग्निरौक्ष्यतेऽप्रे ॥ ५६ ॥

नियतं निटिलभियं चतुर्थी-

शशिलेखा शतपत्रलोचनायाः ।

अपहत्य मतामभूदनीक्ष्या

न तु मद्भिः प्रसमीक्ष्यते सरोषा ॥ ५७ ॥

चिकुरप्रकरभियोऽनुकारा-

थमरी मुग्धचमूकलोचनायाः ।

निजवालभरेऽपराङ्गकेभ्यो

नियतं प्रीतिमनुत्तमां विधत्ते ॥ ५८ ॥

कवरीभरकान्तिनिर्जितश्री-

श्रमरीवालधारेप चञ्चलाश्रयाः ।

परिकर्मविधाविधानदम्भा-

त्प्रचुरामस्य चरीकरीति सेवाम् ॥ ५९ ॥

अवलम्ब्य पदाम्बुजातमादा-

वथ रागो हृदयं ततोऽघरोष्ठम् ।

अधिरोहति मौलिमप्यमुष्याः

किमु सिन्दूरपरागकैतवेन ॥ ६० ॥

कालिन्दीजलवेणिकापरिणतिः कान्तामणेर्वेणिका

सौमन्तोऽपि सरस्वतीलहरिका सिन्दूररागारुणः ।

मुक्ताचारुललन्तिकारुचिरियं मूर्तेव मन्दाकिनी

मज्जन्तीह मदीयलोचनयुगी मन्थेऽनिमेषायते ॥

कनन्ती कान्तायाः कचरुचिमन्नाधारणतया

कवीनां लोको यत्कथयति तदेतन्न हि मृषा ।

सपक्षात्सर्वस्मादपि मधुकराणां समुदया-

द्विपक्षाद्भ्रष्टावृत्तिं व्रजति शिखिपिच्छादपि यतः ॥

सुदत्या लावण्यस्रुतिरनघकेशोच्चयघना-

द्रलन्तीयं मुक्तागणमयललन्तीकपटतः ।

निळीना भ्रूवल्लीनिकटमुवि नासानिभमणि-

प्रणाळीतो मुक्ताफलवपुरभिष्यन्दत इव ॥ ६३ ॥

कुचाभोगे पत्रावलिभृति कुलहमाधरधिया

निजं शस्त्रं वस्त्री नियतममुचन्नीरजदशः ।

तदेतत्काठिन्यादद्दह शकलीभूय शतधा

स्फुरत्याकल्पान्ते स्फुटममलवश्रोपलनिभात् ॥

कुलाद्रेरुत्सङ्गं कुवलयदृशो नाभिकुहरा-

त्प्रमर्षन्ती रोमावलिनिभविपीलावलिरियम् ।

मदीयान्तदेशे मदनशरवृष्टिं निरवधिं

विना वाचो वृत्तिं विशदतरमेव प्रथयति ॥ ६५ ॥

वयोमायी रोमावलिकपटपिच्छं प्रकटय-

न्विजृम्भन्तौ कुर्वन्धियति कुलभूसृत्परिवृत्तौ ।

कुहं किं चातन्वग्मततमुपकण्ठस्थितिमतीः

मनूनं शीतांशोरपि कलयते मण्डलमहो ॥ ६६ ॥

निर्वर्णयन्निति नितम्बवर्ती मुकुन्दो
मन्दाक्षमोदभरमेदुरितान्तरङ्ग ।

अङ्गं नयन्नयमिमामथ कुञ्जिताङ्ग-

। मारुह्य कीरवरमात्मपुरीं प्रतस्थे ॥ ६७ ॥

इति भीदन्तिद्योतिदिवाप्रदीपाङ्कसत्यमङ्गलरत्नखेटश्रीनिवासदीक्षित-
तनयस्य कामाक्षीगर्भसम्भवस्य श्रीमदर्घनारीश्वरदीक्षितगुरुचरण-
सहजतालम्बविद्यावैशद्यस्य भीराजचूडामणिदीप्ति-
तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये

चतुर्थः सर्गः ॥

पञ्चमः सर्गः ॥

पश्चादग्रे पश्चिमं पश्चानाभः

पश्यन्नक्ष्णोर्भागधेयं पयोधिम् ।

चञ्चच्चक्षुश्चञ्चलाक्षीमुखेन्दौ

भोचाहंतामोचर्ता धाधमूचे ॥ १ ॥

प्रायः पुष्पन्प्राणनाहौ सुराणां

पर्यङ्कत्वं प्राप्नुवन्पद्मानामेः ।

शंभो मोऽयं शाश्वतोत्सवदायी

वाचां दूरे वर्तते वारिराशि ॥ २ ॥

मन्ये पाथोमानुपीणाममृषां

लावण्यभीलालितिलोकनेन ।

जाताशङ्का जातुचिप्रायवश्रो

छद्भीरस्मिहँलक्षणे नयञ्जन्ती ॥ ३ ॥

वश्यामुष्टिमन्प्राप्तने धूर्मराजे

क्रीडाभेदैः क्रीतचित्ते दुष्टीभिः ।

ईर्ष्यारोषादीषदारज्यमाना-

नीक्षामेदानिन्दिरा तन्तनीति ॥ ४ ॥

स्वैरं मीनघ्नैणपञ्चेषुविद्या

पारीणत्वं पार्श्वतो वीक्षमाणः ।

भूयो घर्तुं भूमिकां मीनयूनो

जातोत्कण्ठो जायते शार्ङ्गधन्वा ॥ ५ ॥

शङ्के कायच्छायमायानिशाया-

मुद्यद्ब्रह्मोद्द्योतशेषप्रदीपः ।

शश्वद्बृह-सन्मनोमीनयूनो

दाशाहोऽयं दृश्यते वारिराशौ ॥ ६ ॥

विष्णोराराद्धीचिलोत्पताका-

चेलोपान्ते चित्रितो वैनतेयः ।

लक्ष्मीवीक्षालालितीचौर्यचुञ्चू-

न्हन्तुं मीनान्हन्त संनह्यतीव ॥ ७ ॥

गाढोत्कण्ठं कण्ठकाण्डे फणीन्दो-

वैकुण्ठीया वैजयन्तीं निवृष्य ।

गायन्तः श्रीकामुकं वारिमर्त्या

खेलालीलादोहदानारभन्ते ॥ ८ ॥

वारं वारं वारिनारीकुमार्यः

कालेयानां कापतः शेषमौलौ ।

धूमोद्गारैर्धूसरा बाढबाभे

रत्नभेणी रञ्जयन्त्यञ्जसा किम् ॥ ९ ॥

प्राथोनाभीपद्मधूर्त्वा मधूलया

सेकं मेकं शेषशय्याशयस्य ।

पाथोनार्यः पश्य हारिद्रचर्चा-

सौभाग्यानां मौलर्भा मंलभन्ते ॥ १० ॥

पद्माजानेः पश्य नाभीमरोज-

क्योतन्माध्वीस्रोतस्य स्वादु पाथः ।

पाथं पाथं प्रायशो वारिवाहाः

स्वच्छा यान्ति स्वादुवर्षित्वकीर्तिम् ॥ ११ ॥

तरुपोपान्ते तादृगे सिन्धुकन्या

नाथस्याश्चेन्नाभिनालीकधूर्त्वा ।

बाणीजानेर्धत्सला वारिमर्त्य-

भेणीवालाः शीलयन्त्यक्षराणि ॥ १२ ॥

नित्यं नाभीनीरजातान्मुरारे-

मांघ्वीपूरे मासले स्यन्दमाने ।

सेतुधूलीसैकवैवारिनारी

वालैरेतैर्बभ्यते बद्धलीलैः ॥ १३ ॥

धूलीपाळीदोहलं निक्षिपन्तः

सेकं सेकं स्यन्दमानैर्मरन्दैः ।

नाभीपद्मं नायकस्येन्द्रियायाः

पाथोमर्त्याः पङ्कजत्वं नयन्ति ॥ १४ ॥

वद्भवाबालं बन्धुरं धूलिजालैः

सेकं सेकं शिधुवारानुवारम् ।

पाथोमर्त्याः प्रापयन्त्यम्बुजत्वं

प्राये नाभी पद्मम्भोजनाभेः ॥ १५ ॥

पुञ्जीभूते मूरिशः शौरिनाभी-

पद्मोद्धान्ते पांसुजालऽधिशेषम् ।

कुर्वन्त्येताः कौस्तुभं गूहमानाः

पाथोनारीबालिका धूलिकेळिम् ॥ १६ ॥

कीर्त्तिस्फूर्तिं किंनरीगीयमानां

भावं भावं शार्ङ्गिणः शान्तरोदाः ।

शेषोपान्ते शेरले वारिनारी

बाला नाभीपद्मलोलायताक्ष्याः ॥ १७ ॥

गन्धर्वाणां गायतामिन्दिरेशं

वीणालाबुं व्याजतोऽमी गृहीत्वा ।

अन्ये पाथोमानवीनां कुमाराः

पारावारे पश्य दूरं प्लवन्ते ॥ १८ ॥

शेषस्यामी शीर्षमारुह्य सिन्धो-

र्मध्ये पाथोमर्त्यद्विम्भाः सदम्भाः ।

वारं वारं वासुकिक्ष्वेलपङ्क्ता

नादातुं द्रागात्तगन्धाः पतन्ति ॥ १९ ॥

पश्येदानीं पद्मानाभीयनाभी-

नालीकोच्चैर्नालदण्डैकरूपे ।

नह्यन्त्येते नव्यनिर्मोकशार्दौ

पाथोमर्त्याः पन्नगाधीशतर्याम् ॥ २० ॥

शय्याभूतः शार्ङ्गपाणेः फणीन्द्र-

श्रण्डैर्वातैश्चालनं शङ्कमानः ।

बद्ध्वा दीर्घैर्नद्यसूत्रैर्विधातुः

सिन्धौ क्षेप्तुं सीरमद्वा विभर्ति ॥ २१ ॥

वीथीवतैर्विष्णुनाभीसरोजा-

दूरोद्भूता घूलिकापालिकेयम् ।

अम्भोवाहेष्वापतन्ती समन्ता-

द्विद्युलक्ष्मीविध्रमं तन्तनीति ॥ २२ ॥

नाथस्येयं नाभिपद्मालिमाला

वारं राशौ वारिवाहच्छलेन ।

अद्वा पायोहस्तिदानाम्बुधारा-

सारोद्भान्ता संभ्रमाद्भ्रमीति ॥ २३ ॥

कुलत्राभीपुण्डरीकोदराम्ब-

त्पांसुश्रेणीपाटलाभ्रापदेशात् ।

संगृहीते सागरः किं कुमारी

भर्त्रे दातुं भर्मशटीरनेकाः ॥ २४ ॥

शीप्सां लक्ष्म्या विध्रमादादधानाः

पायोनारीः पङ्कजाक्षो निरीक्ष्य ।

एता रागादेकदैवोद्विवशु-

र्धत्ते मूर्तीस्तावतीरभ्रदम्भात् ॥ २५ ॥

शेषघासैः शीफरैर्धूमतेजः-

पुञ्जैरथैः पुञ्जितैर्वाडवाभैः ।

पायोभिश्च प्रायशो वारिराशौ

संपद्यन्ते सर्वतो वारिवाहाः ॥ २६ ॥

सचैर्लीलोद्धतिभीनामिधेनू

प्रायो भूयः प्रस्फुरत्कूर्मक्षेटौ ।

सभ्यं कृत्वा शार्ङ्गिणं युध्यतोऽमू

वत्सं वत्सं वारिमत्याङ्गकारौ ॥ २७ ॥

बेहद्वीचीविह्वलोऽत्रानुसायं

कुर्वन्दिप्योः कुट्मलं नाभिपद्मम् ।

चक्रे बेधाः संकुचत्सर्धमञ्जं

भीतो नूनं भिलुकत्वापवादात् ॥ २८ ॥

कोपादारात्कुम्भिमोहाद्बनाली-

दन्तेनाम्भोदन्तिवृन्दैरुदस्ता ।

क्रीडाक्रोडोत्क्षिप्यमाणां घरित्री

गाढं चेतो गाह्यत्यस्मदीयम् ॥ २९ ॥

निर्मर्यादं निःसरीद्रिः समन्ता-

दुच्छामानामूर्भिभिर्भोगिमर्तुः ।

पारावारः प्राप्य वेढां पुनस्त-

न्निःश्वामैः किं नीयते क्षिप्रमन्तः ॥ ३० ॥

पायोनाथः प्राप्य कूलंकपरत्वं

सधो दूरं संकुचद्वारिपूरः ।

विश्वस्यैवं वृद्धिहानी भवेता-

मित्येवोच्चैरेष वक्तीव घोषैः ॥ ३१ ॥

शास्त्राणां तादृशामन्तरब्धिः

पाथोमप्रान्पर्वतेन्द्रान्प्रकाश्य ।

वीचीव्याजाद्यकमुत्क्षिप्य बाहुं

संप्रामार्थं शक्रमाक्रोगतीव ॥ ३२ ॥

अद्याप्यस्यामन्दमन्थानशैला-

घातोदीता हन्त बाधा न शान्ता ।

घोरारावो घूर्णितोपान्ततादृ-

प्रत्नच्छायारक्तसिक्तो यदेषः ॥ ३३ ॥

मिन्धुच्छद्मा भिद्धराण्णूत्ननाना-

रत्नच्छायाराजिपिच्छं दधानः ।

प्रायेणैवं प्राङ्निगीर्णं विधत्ते

लीलोद्धान्तं लेशतो रत्नदम्भात् ॥ ३४ ॥

पर्यन्तेषु प्रस्फुरत्फेनरेखं

मेघश्यामं मेदुरैरिन्द्रनीलैः ।

पारावारं पक्षमलाक्षि क्षमायाः

प्रान्तश्वेतं भावये नीलचेष्टम् ॥ ३५ ॥

वातोद्भूतो वारिधौ भाति वीची-

गुम्भच्छद्वा गूढपात्प्रौढ एषः ।

नो वेदेषं नूतनीं फेनपाली-

निर्मोकालीं निर्मिमीते कथं वा ॥ ३६ ॥

विश्वाक्रान्त्यै विभ्रमादुद्भ्रमन्ती

कल्लोलानां कन्दली सिन्धुबन्धोः ।

बेलाकृद्धा त्रीडया पाण्डिमानं

प्रायः प्राप्ता प्रान्तफेनच्छलेन ॥ ३७ ॥

पाथोदालीभव्यपस्याणपार्श्व-

क्यालोलोद्यद्विद्युदुदामरुद्धैः ।

घाटीभागिभर्धारया चारिमर्त्यै-

व्यावर्तन्ते वीचिघोटाः सफेनाः ॥ ३८ ॥

नीलीयम्बे लीयमाना नितान्तं

वारं राशौ वारिवाहास्तदूहे ।

पाथोनाथो बाहवव्वाहजाला-

दक्षगोरेतेष्वञ्जनान्यञ्जयन्ति ॥ ३९ ॥

वीचीवातेर्विध्वगाभूयमानैः

शीर्णेभ्यः शीकरैर्विचित्रायाः ।

सुग्धा नूनं मौक्तिकेष्वप्यनास्थां

कुर्वन्त्येते कूलभूदाशङ्किभ्याः ॥ ४० ॥

नित्योद्भिन्नैर्बीरकुम्भीन्द्रङ्किभ्यै-

दन्तादन्तिद्वन्द्वयुद्धात्तगन्धाः ।

अम्भोराशेरभ्रमुप्राणनाथो

जाने भेजे जम्भजेतुः सकाशम् ॥ ४१ ॥

पाकारातेः पर्वता भीतभीताः

पातालान्तः पङ्कमप्राथिराय ।

सर्वैर्लोम्भज्जम्भोमदेभ-

क्याजापान्ति क्यक्तमाभासहेतोः ॥ ४२ ॥

पारावारे पर्वता वशपाता-

दन्ताः पश्चानात्मनो गूढमानाः ।

अर्धोन्मत्ता हन्त क्षीवात्तथा किं

संभेदन्ते खानुभिर्गानुपादान् ॥ ४३ ॥

नाथो नाटी नाटयत्तद्वशाटी

क्यात्रीकृत्य क्वचमम्भोधिगभ्ये ।

पायाःश्लिप्तं पञ्चमुत्क्षिप्य दूरं

क्यापून्शाना बीहवते पर्वताधी ॥ ४४ ॥

सिन्धावम्भःसिन्धुराणां मदाम्भो-

लोभादुच्चैर्लोभमूहेऽलिबक्रम् ।

प्राप्तं दन्तिप्राज्यराज्याधिराज्या-

त्कायच्छाया कक्षरच्छप्रमेपाम् ॥ ४५ ॥

अम्भोराशावम्बुदन्तावलेन्द्रे-

ज्वायर्त्तानामावलीषु धमत्सु ।

पाथोमर्त्याः प्राक्तनाः प्रायज्ञोऽभी

मन्थानाद्रेर्मन्थमन्तः स्मरन्ति ॥ ४६ ॥

केलीभेदान्काभिदञ्चद्भमीका-

न्पाथोनारीयालिकाः शीलियन्त्यः ।

आवर्तानामाप्तमाहायकानां

तन्वन्त्यानां तन्निव तयानुवृत्तौ ॥ ४७ ॥

धाचातीतां धारिमर्त्याभिकाणां

तन्निव प्रज्ञां तर्कयामो यदेते ।

पाथः क्षारं पाथयित्वा पयोधे-

रम्भोवाहानम्बु तेभ्यः विदन्ति ॥ ४८ ॥

मन्ये पाथोममभृभिक्कुञ्जे

भोजं भोजं भोगिकन्वा निगूढम् ।

पाथोमर्त्याः पश्य दम्भोलिपाणे-

भूयोऽप्यायुः पुष्कलं प्रार्थयन्ते ॥ ४९ ॥

इति कृतधरवर्णिनीप्रमोक्षो

यद्गुपतिरर्णवधर्णनाविशेषैः ।

निजनगरमविभ्रदीक्षणोद्य-

द्युघतिपरीतगवाक्षलक्षलक्ष्यम् ॥ ५० ॥

आहूय भीष्मकमनन्तरमात्मघन्धु-

वर्गं च सर्वमभिराद्रमुदेव एवः ।

शारेतरस्वविभ्रानुगुणं विधातुं

वैवाहिकं विधिमुपाक्रमताः पुनस्य ॥ ५१ ॥

ॐ भीष्मिन्तयोतिदिवापदीसाङ्गमग्रमहतरननेटनीनिवागदीधि-

वनवस्य कामाशीगर्भकंभवस्य भीमदर्पनारीधरदीधितगुदचरण-

सहस्रतालव्यविद्यावैद्यवस्य भीराभनूटामनिदीधि-

तरव कृतिपु रुद्रिमणीकल्याणनामि काम्ये

एवमः स्वर्गः ॐ

षष्ठः सर्गः ।

अथ भीष्मकान्धकपुरंध्रयः स्फुर-

द्विरिशागिरीशपरिणीतिगीतयः ।

निबरीसमङ्गलमृदङ्गनिम्बनं

मणिपीठमभ्यमनयन्वधूवरौ ॥ १ ॥

वसुदेववंशतिलकाय मङ्गलं

जगदञ्जयभीमजनुपे च मङ्गलम् ।

इति यौवते पठति केचनाचले

तनुतः स्म तौ सुरभितैलचर्चितौ ॥ २ ॥

कृतमङ्गलस्नपनकेलिरच्युतः

परिकर्मकर्मकुशलैः प्रमाधितः ।

अवलम्ब्य दारुककराम्बुजं ततः

शनकैरगाहत विवाहमण्डपम् ॥ ३ ॥

सुदतीमणीमपि सुगन्धिभिर्जलै-

र्विहिताभिपेक्षनविधिं विधाय चाम् ।

विविधप्रसाधनविधानक्षिणा

विपुलेभ्रणा व्यध्रुवद्वमृपणाम् ॥ ४ ॥

पाथोमर्त्याः पश्य दम्भोलिपाणे-

भूयोऽप्यायुः पुष्कलं प्रार्यन्ते ॥ ४९ ॥

इति कृतधरवर्णिनीप्रमोदो

यदुपतिरणववर्णनाविशेषैः ।

निजनगरमविभ्रदीक्षणोद्य-

द्युषतिपरीतगवाक्षलक्षलक्ष्यम् ॥ ५० ॥

आहूय भीष्मकमनन्तरमात्मबन्धु-

वर्गं च सर्वमधिराद्रमुदेव एवः ।

षारेतरस्वविभवानुगुणं विधातुं

बैवाहिकं विधिमुपाक्रमताच्युतस्य ॥ ५१ ॥

इति भीदन्तिद्योतिदिवापदीपाङ्कमन्यमङ्गलरत्नखेटश्रीनिवासदीक्षित-

सनयस्य कामाक्षीगर्भसंभवस्य श्रीमदर्धनारीश्वरदीक्षितगुरुचरण-

सहजतालम्बविद्यावैद्यस्य श्रीराजचूडामणिदीक्षि-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये

पञ्चमः सर्गः ॥

इति हंसकः कलयति स्म संमदा-
त्कणितच्छलात्किलिकिलारवं किल ॥ ९ ॥

अबलाम्णेरधिनिवन्धमण्डलं
कलिता कयापि मणिमेखला बभौ ।
मद्कुम्भिकुम्भतटमण्डनीभव-
न्मणिशृङ्खलामहिमतस्करश्रुतिः ॥ १० ॥

मद्विरेक्षणाऽमणिनिवन्धमण्डली-
मधितस्थुपोऽविरतमङ्गजप्रभोः ।
विधृतां पुरो विजयतोरणंस्त्रजं
मणिमेखला मनसि संन्यधापयत् ॥ ११ ॥

तरुणीमणेस्तदनु कण्ठभूषणा-
दधिकं विवेक्तुमपदुर्विभूषणम् ।
चतुरापि काचन चकोरलोचना
व्यतत प्रसाधनविधौ विलम्बनम् ॥ १२ ॥

द्रुतहाटकद्युतिशरीतिरोचिषः
सुवनोः सुवर्णमयपट्टभूषिता ।
अबलमयष्टिरभिकल्प संनिधौ
दंघती दरोच्छ्रुषिततामिवाधनौ ॥ १३ ॥

पद्मपद्ममस्युजदशः प्रसाधिका-

करयावकद्रवकरभितं वमौ ।

अनुचिन्त्य मङ्गलशिलाधिरोहणं

परिपक्वपाटलिमत्रैभवं किल ॥ ५ ॥

अनुरचितं पद्मलककद्रवै-

र्विललास विभ्रमवतीशिखावणेः ।

अनुवेलमाचिकुरमङ्गतोऽसिला-

स्त्ररता किलादिमरसेन निर्भरम् ॥ ६ ॥

अनयोः पदोरुणयोः स्वभावतो

भर एव सोऽयमिति शेषकद्रवम् ।

नवमौक्तिकांशुसलिलेन दूष्य-

अतमभ्यमामणिरघत्त नूपुरम् ॥ ७ ॥

प्रभवापदं मरमयावकद्रव-

प्रतिचिम्बिताङ्गदनवीनमौक्तिकम् ।

अरुणाब्जमच्छगरुदण्डमण्डल-

स्फुरितोदरं व्यधित पुद्गितत्रपम् ॥ ८ ॥

चटुलेक्षणाचरणपद्मसंगति.

सुकृतैरलम्भि सुलभेतरा परैः ।

इति बुद्धिमीक्षकजनस्य तन्वती

महिष्वाकुचे मकरिकां परालिखन् ॥ १८ ॥

स्तनयोस्तरङ्गितनिशाविलासयो-

मृगनाभिकर्दममृषातमिस्रयो ।

चरुतारतारततिभिः परिष्क्रिया-

मुचिताममन्यत नतभ्रुवः सखी ॥ १९ ॥

कमलाक्षि पश्य करमेष नायकः

परिवः प्रसारयति ते पयोधरौ ।

इति हारमर्पितवतीमियं सर्वा

कुटिलं व्यलोकत कुङ्कुलोचना ॥ २० ॥

अपि चक्रपीडनकृतायनिन्दिता-

कुचभ्रूतौ कृतभियोभिषर्षणौ ।

सुखममहारमुपकण्ठगं च य-

द्विभृतः स्म मा किल सुवृत्ततौषिणी ॥ २१ ॥

प्रमदापयोधरतटे प्रनाधिका

विततान यां विमलहारमालिकाम् ।

विललास मा विषमयाणभूमिभृ-

द्विरिदुर्गहीरवरणानुमारिणी ॥ २२ ॥

राजकर्णिकाकुसुमकल्पकङ्कण-

॥ : छलतश्चकोरनचनाकराम्बुजम् ।

तरुणीकरग्रहणभावुकस्मृतेः

पुलकाङ्कुराणि पृथुलान्युवाह किम् ॥ १४ ॥

अपरा प्रसाधनविधानकोविदा

सरसीरुहेण समतानिरुढये ।

करमूर्मिकावलयकङ्कणाञ्छितं

कलयांश्चकार कमलेक्षणामणेः ॥ १५ ॥

स्फुरणैरुदप्रशुभसूचकैरंदः

१. 'स्फुटितं' भवेदिति किमङ्गदं परा ।

अपहाय वामभुजमङ्गनामणे-

रपसव्यमेव भुजमध्यरोपयत् ॥ १६ ॥

कुचकुम्भयोः कुटिललोचनामणे-

१. स्तनुते स्म पत्रलतिकां तलोदरी ।

सुषुमामुधारसभरस्तथाप्यहो

सुतरां चमूव परितस्वरङ्गितः ॥ १७ ॥

अकृत स्वचिह्नमखिलं जगज्जय-

१. न्मकरध्वजः सुरमहीभृतस्तटे ।

सुदतीमणेः श्रवणयोः सुमध्यया
परया ततः कनकपत्रमर्षितम् ॥ २७ ॥

वदनं विधाय तं वारिजं विधा
रविमण्डलं व्यतत रत्नकुण्डलम् ।
अत एव नित्यमजहत्प्रभाभरं
तदिदं सखीति वदति स्म तां परा ॥ २८ ॥

स्फुरिते कपोलभुवि कर्णभूषणे
तनुतः स्म तालयुगलभ्रमं तनोः ।
मणिदीपमोहमपि रत्नवालिके
लवणिघ्नि टास्यफलनोन्मुखे मुखे ॥ २९ ॥

निशिताः कटाक्षनिमषायकावली-
मुँदुरजुंने किरति हन्त लोचने ।
किमु कर्ण एष वहति स्म फणिका-
मणिखेटगूढवपुरङ्गनामणेः ॥ ३० ॥

अधिरुह्य कर्णशिखरं दृगञ्जयो-
रवलोक्य दैर्घ्यमधिकं मृगीदृशः ।
नवमुत्पलं नतमुखं कपोलयो-
रविशक्तिमन्तरनुविम्बदम्भतः ॥ ३१ ॥

उपनीय हारमुरुतत्कुचावदः-

प्रतिविम्बदर्शनपराङ्मुखी परा ।

अथ जानती निजसखीजनस्मितै-

भ्रममात्मनः प्रतिमुमोच तं पुनः ॥ २३ ॥

शफरीदृशोऽथ दृशमेवमात्मिकां

समुदीक्ष्य शश्वदधिगण्डमण्डलम् ।

शफरीं कुरङ्गमदशादकज्जलै-

र्लिखति स्य कापि लिङ्गचस्तनी सुखम् ॥ २४ ॥

स्वपतोऽधिगण्डसभिकस्य से पुरा

सखि मण्डनं मकरकुण्डलाङ्कतः ।

भविता ततो मकरिका भरस्तवे-

लपहासपूर्वकमुवाच काचन ॥ २५ ॥

बदनापदेशरतिबलभावनी-

पतिकेलिकाभवनजालकभ्रमम् ।

कलयांवभूव कमलेक्षणामणेः

कलितं कयापि मणिकर्णभूषणम् ॥ २६ ॥

अभृताननामृतमरीचिनिःसर-

त्सुषुमासुधौषजलनिर्गमभ्रियम् ।

सुदतीमणेः श्रवणयोः सुमध्यया
परया ततः कनकपत्रमर्पितम् ॥ २७ ॥

वदनं विधाय तं व वारिजं विधा
रविमण्डलं व्यतत रत्नकुण्डलम् ।
अत एव नित्यमजहत्प्रभाभरं
तदिदं सखीति वदति स्म तां परा ॥ २८ ॥

स्फुरिते कपोलभुवि कर्णभूपणे
तनुतः स्म तालयुगलध्रमं तनोः ।
मणिदीपमोहमपि रत्नवालिके
लवणिमिनि लास्यफलनोन्मुखे मुखे ॥ २९ ॥

निशिताः कटाक्षनिमन्नायकावली-
सुन्दरर्जुने स्मिरति हन्त लोचने ।
किमु कर्णे एष वहति स्म कर्णिका-
मणिखेटगूढवपुरङ्गनामणेः ॥ ३० ॥

अपिरुह्य कर्णशिखरं दृगञ्जयो-
रवलोक्य दैर्घ्यमधिकं मृगीदृशः ।
नवमुत्पलं नतमुखं कपोलयो-
रविशक्तिमन्तरनुविम्बदम्भतः ॥ ३१ ॥

प्रियपीतमप्यधराबिम्बमञ्जसा

किरणामृताप्लुतमियं करोत्विति ।

घुटिकामिवाक्षयसुधोर्मिलां त्वभू-

विहितां वधूरभृत नासिकामणिम् ॥ ३२ ॥

श्वसितानिलेन हसितांशुराशितो

गमिते दिशः स्मरयशःपुलाकके ।

अवशिष्यमाणमिव सारमङ्गना

विभरां वभूव पृथुनामिकामणिम् ॥ ३३ ॥

अनुवारमञ्जनकृताञ्जनाञ्जला-

मपरा विधाय मणितूलिकां वधूः ।

कथमप्यथ प्रसृतिलोचनाभगेः

कलयांचकार धृतकञ्जले दृशौ ॥ ३४ ॥

सुजभोगिपुंगवयुगाभयं प्रियं

सुपुमानिधिं सुखमियं विलोकिता ।

इति जानती किल परा तदीययो-

रयला सतान नवमञ्जनं दृशौ ॥ ३५ ॥

घुटिलः कुरङ्गमदपङ्कलिपठ-

स्तिलकस्तिलप्रसवनासिकामणेः ।

अलिकभिया यत यथाहृतं शुषा

गलिनं सुधांशुकलं मनस्यघात् ॥ ३६ ॥

ललनालडामनिटिले ललामकं

ललितं ललाम मृगनाभिनिर्मितम् ।

मदनाभिरूपवसुमुद्रणोपमं

मदनाभितातपनिवारणध्रमम् ॥ ३७ ॥

कुटिलध्रुवः शिरसि रेखिका यमौ

ध्रुवणारुणाय मनषेऽनुयायिने ।

विमुषोपनेन विदता कषाटर्षा

कृगहारछनेष किमटेन पद्यनिः ॥ ३८ ॥

इति मूषिताकृतिरियं मन्थीजने-

नंबरत्नपूर्णं छतरङ्गवलिङ्गम् ।

ममिदाव्यलजङ्गलसूनशालिनी

शनकेरनीयन विषादवेदिकाम् ॥ ३९ ॥

मधुसूदनोऽथ महिने सुदुर्गहे

विदिनेऽकुरापेनविधौ पुरोवसा ।

वपहारनीरजमिदाहृते करे

बुधगीमनेः विदुः ववग्य रौतुडम् ॥ ४० ॥

मधुसूदनस्तदनु मीढमकार्षितं
 मधुपर्कमेव यदसिस्वदन्मुदा ।
 समभूदपामनानमेतदेणद-
 कसरसाघरामृतमुजिक्रियाविधेः ॥ ४१ ॥

प्रमदाकराब्जपरिमर्शकन्दल-
 त्पृथुधर्मतोयपृषतैः करान्युजम् ।
 अभजत्तरां प्रथममेव सान्द्रतां
 चरमं तु दानजलदो जगत्पतेः ॥ ४२ ॥

क्षपनीय तन्तुमधिषेन योजितं
 मुदशो गलोऽथ सुतरामदीपयत् ।
 स च भूषणान्तरमशेषगुच्छकै-
 रमुना फिलाभरणमन्यदेधते ॥ ४३ ॥

ललनामणेरिनकरमहक्षणे
 लघु मञ्चुफोच करपद्ममद्भुतम् ।
 अपि वाहद्विषयमधिरोपितं शिला-
 मप्रनिष्ट धित्रमचिरेण पाटलम् ॥ ४४ ॥

कृपभूमिशृङ्खलिनगाजिते न्यथा-
 त्पदमशमनीयमिति मन्यते परे ।

अधिरोद्धुमुन्नतमुरःस्थलं हरे-

रिति मन्महे वयमियं रमा यतः ॥ ४५ ॥

विधिचोदितो विभुरसौ विलामिनी-

धरणाभुजप्रहणमात्रचार यत् ।

प्रणयापराधशमनाय भाविनो

प्रहणस्य तत्प्रणयतामदीधरत् ॥ ४६ ॥

रमणीमणे रमणपाणिपीडिता-

स्करकैत्रवात्क्रमलतो विनिर्गता ।

नवमौक्तिकातिरिष लाजसंततिः

कतुमुक्षुमुखेऽकुदत दन्तकौशलम् ॥ ४७ ॥

तपनीयकाण्डपटिकातिरोहितां

भरुणीमवेक्ष्य यदुर्वंगशेखरः ।

न चिराद्भविष्यति विलासधंभदां

नटनक्रियेति निरधारमत्ततः ॥ ४८ ॥

स्मरकेलिनर्तनकलाविधिरत्तया

कुसुमाञ्जलिं किञ्च वितन्वती वधूः ।

करयोः प्रगृह्य नवमौक्तिकावलिं

कतयांश्चार कमनस्य मूर्धनि ॥ ४९ ॥

विगलन्त्यथो विभुकिरीटतो बधू-

करमुक्तमौक्तिकमरीचिकैतवात् ।

चरणोद्गतत्वजनितं निजायशः

सुतरां ममार्जं सुरलोकवाहिनी ॥ ५० ॥

दयिताकरान्वुजविमुक्तमौक्तिक-

द्युतिधौतवस्त्रपरिधीतमूर्धजः ।

स्मृतिभूमद्वाहवविधौ शुभोत्तरे

विभुरेष दीक्षित इव व्यरोचत ॥ ५१ ॥

अमृताभिषेचनमिवाचरन्नसा-

वसमायुधायुधकृतार्तिशान्तये ।

अषष्ठामणेरपि शिरस्यत्राकिर-

द्विमलां विभुस्तदनु मौक्तिकावलिम् ॥ ५२ ॥

परिगृह्य पाणिकमलेन मौक्तिक-

प्रकरं विभुः प्रणयिनकिचोषये ।

प्रचलाकिनीप्रचयविच्छसंधये

करकावलीमिव घनापनोऽकिरत् ॥ ५३ ॥

करमुक्तमौक्तिकमरीचिबीचिका-

कलितावगुण्ठनकलां विलासिनीम् ।

कलशाभुराशिलहरीपरीवृतां /
कमलाममन्यत सरोजलोचनः ॥ ५१ ॥

अनुदर्शितं हरिरनन्तरं ध्रुवे
दयितामवेक्ष्य दग्धुन्नमन्मुष्मीम् ।
अददामिनोऽप्यधिकमुश्रतं पदं
किममुष्य नेति किमपि व्यचिन्तयम् ॥ ५५ ॥

विहितेऽथ विप्रसदसाशिषां भरे
विभुरेव घोरमधिरूढसिन्धुरः ।
षाधिरोप्य रत्नशियिकामणूदरी-
भाधिधीधि पौरनयनोत्सवं व्यधात् ॥ ५६ ॥

अथ सौरभाभ्यधिकतैलमांशुलैः
वरितः प्रदीपपटलैः प्रमर्षिभिः ।
अतिदूरमन्वतमक्षे निवारिते
दिवसः किमुरगवदिदृश्यागतः ॥ ५७ ॥

विविधोषधैरथ विचित्रशीशिकाः
समहीपयन्कतिपये समन्ततः ।
अपरेऽप्यनेकविधदोहयन्त्रै-
हंरितां मुश्यानि रटितैरपूरयन् ॥ ५८ ॥

जयशङ्खमंघकनकानकावली-

सुरबाद्यवाद्यनिनदे निरन्तरे ।

प्रसभं प्रतिश्वनिरिवाध्रमण्डपे

सुरदुन्दुमिश्वनिभरो व्यजृम्भत ॥ ५९ ॥

गणिकाः कणत्कनककङ्कणोत्करा

भरतोदिताभिनयभेदकोषिदाः ।

परिमञ्चमञ्चितविलासमंपदो

ननृतुस्तरामुभयपार्श्वनिमिसु ॥ ६० ॥

अय पूतनान्तक जयेश केशिद-

अय मल्लसूदन जयाहिमर्दन ।

अय कंमर्दिसक अगस्पते जये-

त्यपदानमस्य धुरि वन्दिनो जगुः ॥ ६१ ॥

अबलोकितुं तमबलोपशोभितं

अलितं गजेन तुलितं मणितिशया ।

स्वरयोपवीधि पुरपोषितस्ततो

व्यतिभ्रूमीधुरतिभूमिसंभ्रमाः ॥ ६२ ॥

मरुणैर्बिम्बिप्य पुस्रुणैः परद्रव्यं

भरमेन यावत्करमेन च क्षणौ ।

अपहाय चाळिमपहामकारिणीं

मदनाकुला सुरदनाप कापि तम् ॥ ६३ ॥

अपरा हृदीशमपरायकारिणं

किल जानतीह जलजातलोचना ।

भरिता रुपाप परिताडनाय किं

द्रुतमेकपाणिधृतमेखलागुणा ॥ ६४ ॥

मणिदर्पणीमदभरापहारिणोः

स्तनयोःकरीक्ष्य घनयोस्तु किञ्चित्तम् ।

इवरा मृगीदगितरागमञ्जसा

निजयाळिलिङ्ग भुजया यदूढहम् ॥ ६५ ॥

पिटकं क्षरत्तकटकं समुद्रह-

स्यधिपाणिवक्षामविधाय भूयतम् ।

ददतीव कापि सुदती समुत्पन्न-

समस्यातनागु निर्यादाभि प्रभुम् ॥ ६६ ॥

प्रबलाकिनी प्रविबला बहुच्छटा-

भारलाञ्जवेन कुख्यान्विगुणवती ।

नवनीरबाहमिध नीळिमभिवा

स्वदमानमेक्ष्य सुदमार कापि तम् ॥ ६७ ॥

लिखितुं व्यवस्य(?) सखि तुङ्गनासिकं

किमु कंजनाभममुकं विनिर्गता ।

इति कापि कांचिदतिकामकानगं

कुशला जगदं सशलाकिकाञ्जनाम् ॥ ६८ ॥

मदनोऽयमिन्दुवदनो रतिरित्वयं

प्रमदा शिरीषसुमदामकोमला ।

अभजं चिराय शुभजं फलं दृशो-

रिति कापि जातनुतिका ममाययौ ॥ ६९ ॥

एष एव रमणीरमणीयः

पञ्चधाण इति पामरपाठः ।

श्रुत्युदीक्ष्य यदुवल्लभमेनं

काचिदाकलयति स्म कुशाङ्गी ॥ ७० ॥

आलिरेति करिणाप्रत एव

प्रेक्ष्यतां यदुपथे प्रणयेन ।

एवमालिगममञ्जस्रवाद्या

संलपन्त्यन्तम संभ्रममेका ॥ ७१ ॥

भाङ्गिणि स्मरद्विर्भुञ्जि पिम्ठा-

सापिनं मरममस्य विषाहम् ।

कन्यकां च कथमाचरणाञ्च-

साज्जाललममानकराञ्जा ॥ ७२ ॥

साञ्चसाभिनयसंभृतकम्प-

प्रेयसीममुपगूहनदृष्टः ।

द्वारमीदृशे भवनस्य ततोऽसौ

दोळिकाविह्वलितसौख्यमयामीत् ॥ ७३ ॥

रङ्गवस्त्रिरचना रमणीया-

रात्रिकारधनकेळिचणाभिः ।

वर्षितो वरनूभिरथामौ

वन्दते स्म पितरो गृहमेव ॥ ७४ ॥

अदृमेहि रभसादविशङ्कं

मद्र मरुचमिति तरुचमितोऽपि ।

प्राञ्जलिः पुरत एव स तभ्यौ

प्रथयः प्रकृतिरेव यदूनाम् ॥ ७५ ॥

मानरं तदनु मानुमपत्नी-

शशरेण विनमस्रपिशोपम् ।

मानवमगुहजनानपि मर्षा-

म्मास्तिरं निजमिषाए न मग्दम् ॥ ७६ ॥

द्वारचारुमणितोरणरम्भा-

काञ्चनकमुकचित्रवितानम् ।

सूनलाजसुभगंकरणोर्वा-

रङ्गवल्लिरचनारमणीयम् ॥ ७७ ॥

काञ्चनाफलितकृत्रिमपुत्री-

चाल्यमानमितचामरगुच्छम् ।

राजमानमणिमण्डपराजी-

मध्यमंपटितमौक्तिकमञ्चम् ॥ ७८ ॥

नूनरत्नततिनिर्मितनाना-

द्वारतारनपनीयकषाटम् ।

प्राङ्गणप्रचलमन्धकरीक्षा-

लोलकेलिगृगलोपननीलम् ॥ ७९ ॥

कनयमानकृतलम्बनमही-

चामरस्तवकदर्पणप्राडम् ।

केलिहंसशुककेकिकपोत-

प्रातपुष्टमणिपञ्जरपुञ्जम् ॥ ८० ॥

कल्पवृक्षिमिष चत्नविभ्रमां

निमलसुत्रिमिषानिरपुतिम् ।

कृष्मिणीं कृषिररूपशाळिनीं

रञ्जयन् रतिमुवाह तत्र सः ॥ ८१ ॥

सा सखीजनवचोऽवज्ञानती

कर्णशहस्रमिव संगमे नवे ।

जीवधेरिव गुल्फिमिर्बधु-

र्न न्यवर्तत न चाभजत्पतिम् ॥ ८२ ॥

सा कथंचन सखीजनेस्तदा

प्रापिता शयनधाम कामिनी ।

विभ्रितप्रियतमं मणीमध-

स्तम्भमाधपितुमप्यलञ्जत ॥ ८३ ॥

प्रापितापि अविधं प्रियश्च सा

गन्तुमेहत सखीजनैः ममम् ।

बीभित्ताप्यतत दृष्टिमन्यवो

भाषिताप्यहम् मौनमुत्तरम् ॥ ८४ ॥

आभितापि शयने कथंचन

श्रीदवाजनि वधुः पराङ्मुली ।

संमुत्सन्धिनिरपीभित्तानि सा

धार्यं परममन्दतावसा ॥ ८५ ॥

निद्रयेव दृढमीलितेक्षणा

लज्जयाथ शयने तलोदरी ।

चुम्बिता प्रणविना निनिन्द सा

प्रोन्मिषन्ति पुलकाङ्कुराण्यलम् ॥ ८६ ॥

कञ्चुकं व्यपनयत्यथ प्रिये

स्वस्तिकं समतनिष्ठ भामिनी ।

सस्पृहं प्रियतमोऽपि सस्वजे

वञ्चितोरुकुचमर्दनं बहिः ॥ ८७ ॥

रत्नदीपवितथासु फूर्तिक्रया .

स्वङ्गना मुकुलितेक्षणा स्वयम् ।

अंशुकं हरति बलभे बला-

सस्वजे तदवलोकनहिया ॥ ८८ ॥

चामे भागे हिमगिरिसुतामिन्दुमैलेः स्फुरन्ती

बक्षःधीमन्यपि मुररिपोर्षारिराशेः कुमारीम् ।

आलेख्येषु प्रणयसुभगं दर्शयन्वीतलज्जां

कारं कारं धिरमरमयत्तां नषोटां न बोढा ॥

इति धाराञ्जूषामणिदीक्षितस्य कृतिषु .

रविमणीकल्याणनाम्नि काम्बे

षष्ठः सर्गः ॥

सप्तमः सर्गः ॥

वाटलप्रसवपद्महरागः

प्रसफुरभ्रवशिरीशपरागः ।

मल्लिफोणदृष्टिमल्लविरायो

मानिनीजनमनोहरहारः ॥ १ ॥

मन्दतावहमनोऽभुजोऽपमा

मांसलीकृतवनाबनिगुपमा ।

दूयमानयययो दिवयोऽय

कथ्यमानमलिनो बिलुत्योके ॥ २ ॥

सोमते दवदिग्री मम बाघे

निर्देहेऽगदिदं निमिषेन ।

इत्यवेन्य पवनोऽय ममभ-

द्राज एव भवति रम निरोधिन् ॥ ३ ॥

पुष्टिपत्रीऽपि पुरा नपचटी-

रभगुह्य यद्यो मधुमसः ।

पातकार्किसु ततः परिपक्वा-

त्स्त्रिप्रमेव पवनः क्षयमाप ॥ ४ ॥

गाढमातपभरादिव गन्तुं

कातरे मति समीरकिशोरे ।

मन्महे मसृणदिभ्रजययाज्ञो

जायते स्म जगति स्मरवीरः ॥ ५ ॥

प्रञ्चलत्सु दवपावककीलै-

र्षाणकोशभवनेषु वनेषु ।

केलिडोललनानयनाद्यः

केवलं ममचरद्विषमाद्यः ॥ ६ ॥

विस्फुरद्विमलवैणवमुक्ता-

व्याजलाजविहिताञ्जलिहोमाः ।

प्रत्यपद्यत शुचिर्वनभूमीः

संनिधौ दवसमीरसम्पद्य ॥ ७ ॥

मारुते वत गतेऽपि वयस्ये

कालपर्ययवशात्क्रशिमानम् ।

दाव एव दधमीप्ति विजद्वे

कृष्णवर्मनि किमन्ति मुद्वत्त्वम् ॥ ८ ॥

पङ्कवेषुपरुद्धतमुक्ता-

दावपावककणावलिदम्भात् ।

कञ्जभूः करकवामवकोपा-

इकूरनार्थमकिरदिवि वीजम् ॥ ९ ॥

षड्धर्चिरवलोक्य दवाग्ने-

श्चारु धूमधलयं चलमध्रे ।

बच्चलधपलवारिदशह्वी

चातकश्रुलचञ्चु ववल्ग ॥ १० ॥

वेषुपर्वविवरोद्धतमुक्ता-

कैतवेन मरुकाननमीमा ।

निष्ठुरातपनिरन्तरतापा-

स्फोटजातमधिकं स्फुटमूहे ॥ ११ ॥

मूर्च्छंश्च्छतरमौक्तिकरोविः

पुञ्जकूटसितचामरचारैः ।

विह्वलां तपनतापविशेषै-

र्वेणवो वनभुवं किमवीजन् ॥ १२ ॥

शास्त्रिमूलगतमस्मदमिध्रं

शश्वदेतदाभिरक्षति शैत्यम् ।

इत्थमाहितरुषा किल देहे

काननं झटिति घर्मदिनेन ॥ १३ ॥

आमृशन्नपुनरुत्थिति पातं

कूपवारिषु गभीरतरेषु ।

नातनिष्ट नलिनीपतिरङ्घ्री-

न-यथा कथमिमानि हिमानि ॥ १४ ॥

दूरिता द्रुततरं भुवनेभ्यः

शीतना मृशमशीतकरेण ।

किं न्वकारि शिगिरर्तुकृते सा

वेधसा वरतनूकुचमूते ॥ १५ ॥

मुग्धशीतकरमौलिनिवाध-

म्यानमेतदिति किं स्थिरभावाः ।

आभयन्त वटमूलमशेषै-

रातपैरभिहता जाडिमानः ॥ १६ ॥

अन्तरम्यु जडतामतिगूढां -

शोपयन्झटिति शोपितपाथाः ।

वृष्णभानुरुदरं मरमीनां

निर्बिभेद् निजपादपटिम्ना ॥ १७ ॥

भाविनं घनमट्टैरुपरोधं

संविचिन्त्य नु सहस्रगभस्तिः ।

धारघातलमभिन्त घरित्री-

मात्मनो वसुचयानविधातुम् ॥ १८ ॥

विस्फुरद्विवरभागविनिर्य-

द्भोगिरन्नरुचिपुञ्जभिषेण ।

मेदिनी मिहिरपादहता द्रा-

गाननेन विववाम किलासम् ॥ १९ ॥

मेदिनीविवरतो मुहुर्बुधै-

रुल्लसन्त्युरगलोरुवलारेः ।

देहदीधितिरचीचरदुर्व्यां

मारवे पथि मरीचिभिषेण ॥ २० ॥

व्योमघीमनि विसृत्परमुषै-

र्मन्मद् महमरीचिविवानम् ।

फाननानरुकदर्शनभोत्या

सृष्टमम्बुभरमम्बरसङ्घिः ॥ २१ ॥

विरष्टं महमरीचिविवानं

, वीक्ष्य वीक्ष्य जलविभ्रमतोऽध्रे ।

आकुलेषु बहुधार्यमरथ्ये-

व्वाविरास दिवसेष्वथ दैर्घ्यम् ॥ २२ ॥

अम्बुधेरपसृतेषु विदूरं

पारदेशमपहाय पय सु ।

सैकताश्वनि शनैरिनरथ्ये

याति किं ययुरहानि त्रिवृद्धिम् ॥ २३ ॥

आनिशागमनमुज्झितकीला

स्वर्यमोपलतटीश्वपराद्रेः ।

अङ्घ्रिमर्षयितुमर्कतुरङ्गे-

प्राकुलेष्वहरगाहत वृद्धिम् ॥ २४ ॥

विश्वचक्षुषि बियद्वितताभि-

र्दह्यमानद्वधूमलताभिः ।

अक्षमे त्वरितमश्वविवेके

द्राधिमा किमभवदिवक्षेषु ॥ २५ ॥

आदधमिश्रुतमातपसेवां

शश्वराहितममीरानिरोधः ।

वीतश्वममुपनीतपश्री-

वांमर. किमु वयोऽधिकमाप ॥ २६ ॥

विश्वदिग्बिजयविश्रुथत्राङ्घ्रे

पञ्चबाणधरणीपन्नणीन्दौ ।

शर्वरीपटकुटीं समयोऽसा-

वञ्जमैव समकोचयदद्धा ॥ २७ ॥

वीतमारुतविषर्तनवार्ते

वृद्धिमेयुषि विशिष्य निदाघे ।

सामसीकपटकालभुजंगी

तादृशं किमवहत्तनिमानम् ॥ २८ ॥

दिष्ट एष दिवसेषु निरुन्ध-

न्मारुतं जनितमांसलभावः ।

मन्दमन्दममुकं किमु मुञ्चं-

स्तामसीषु तनुभावमयासीत् ॥ २९ ॥

पावनाचरितदूरतरस्य

प्रायशो भुवनतापकरस्य ।

अद्भुताय समयस्य न दोषा-

हानिरद्भुतमिदं तु शुचित्वम् ॥ ३० ॥

पादपातमधिगत्य चतङ्गा-

स्पृशनीपरिशृङ्गोपलसंभः ।

कोपतः किल ववाम कृशानुं

कः सहेत समहाः परिभूतिम् ॥ ३१ ॥

शांभवाक्षिशिखिनः किमु मत्तो

भूयसी भुवनतापकतेति ।

प्रस्थितोऽजनि परीक्षितुक्कामो

राजताचलतटी रविरद्धा ॥ ३२ ॥

दक्षिणां दिशमयं निजसूनो-

दर्शनाय किल दण्डधरस्य ।

चन्दनाचलतटीचटुलाहि-

प्रेक्षणात्रिवष्टते पतिरहाम् ॥ ३३ ॥

आभयत्यतिममीपमनूरा-

वाकुलानाहिशिशूनवलोक्य ।

मन्महे मलयतो द्यमानो

नायको निवष्टते पतिरहाम् ॥ ३४ ॥

शोपयञ्जलमशेषमपाभ-

न्मारुतं विदलयन्महिभागान् ।

वायधूमतातिधूमरिताध-

स्वेज एव तनुते स्म स कालः ॥ ३५ ॥

माधवाधिगवमांसलभावा-

मोदशालिपुमनोदमनोऽसौ ।

आतपोऽधित विरोचनजातः

शुकमाद्यसुलभामभिवृद्धिम् ॥ ३६ ॥

प्राप्त एष सुदृशामुपकारः

प्राक्तनेन सुकृतेन मयेति ।

नृत्यति स्म निचयो व्यजनानां

संघटेत सकलं हि सुवृत्ते ॥ ३७ ॥

आतपैराधिकमाहिततापै-

रुष्णदीधितिरुद्वचदुदन्यः ।

षातुमैद्वत् पयांसि समन्ता

त्कल्पयन्करसदस्रमजस्रम् ॥ ३८ ॥

जातवृष्णमपिबद्धलशाला-

पालिवारिजदृशां पथि पान्थाः ।

भाननेर्ने परमम्बु मनोहं

लोचनैश्च लहरीं लवणिस्राम् ॥ ३९ ॥

५. कोष्णमेतद्मृतं करकरथं

दीपतामघरभाजनगुणम् ।

इत्युदीतहसितामिह पाथः-

पालिकां परिचुचुम्भ युवैकः ॥ ४० ॥

अङ्गमङ्गममृतद्रवशीतं

कल्पयेः सुमुखि ते करकं चेत् ।

अङ्गजातिरतिशान्तिमयेते-

त्यश्वगः स्मितमदाज्जलदाड्यै ॥ ४१ ॥

प्रक्रमे बहुतिथं प्रतिरुद्धो

मारुतो जनितमांसलभावः ।

पाथसामिव ततः परिवाहो

भ्रमसेत्पुरगमान्प्रबभञ्ज ॥ ४२ ॥

वारिशोपणकरं घनवृन्दै-

वार्यार्कमिति वारिदवाहम् ।

मायितुं नु जलनाथनिदेशा-

त्प्राह्मुस्त्रोऽजनि तदा'पवमानः ॥ ४३ ॥

पौरजामपदयालविसृष्टं

वातशाटबलयं चलदधे ।

पांसुषककपटारवमानः

पांसुले पथि चरन्नहररिक्म् ॥ ४४ ॥

भानुधामपथिकश्रमपाथो-

दह्यमानदयधूममरुद्धिः ।

अन्वमायि नचिरादभिवृद्धि-

ज्योतिरादिजनुषां जलदानाम् ॥ ४५ ॥

तारानाथशिलैरुक्कलममिहिकाधारागृहाभ्यन्तरे

पाटीरद्रवपङ्क्तिं मणिमयं पर्यङ्कमामेदिवात् ।

कुल्लन्मल्लिमरन्दपूरशिशिरे भूवल्लभो निष्कृटे

सन्वीमूक्तिभिरेव घर्ममनयत्तत्तादृशानन्दधुः ॥

इति भीदन्तिद्योतिदिवाप्रदीपाङ्कसन्धमङ्गलरत्नलेटश्रीनिवासदीक्षित-

सनयस्य कामाक्षीगर्भसंभवस्य श्रीमदधनारीश्वरदीक्षितगुरुचरण-

सङ्गतालम्बविद्यावैशद्यस्य श्रीराजचूडामणिदीक्षि-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये

सप्तमः सर्गः ॥

अष्टमः सर्गः ।

कन्दलन्नवकदम्बकोरकैः

कैतकस्फुरणकेलिकारकैः ।

वावदूकवलवैरिषाहनै-

वांसरैरजनि पान्थमोहनैः ॥ १ ॥

चातकार्भककुलं सृपाकुलं

चञ्चलाक्षिवलनेन गीक्ष्य किम् ।

प्रावृडाधिरभवत्पयोधर-

प्रस्तुताधिकपयःपरिष्कृता ॥ २ ॥

काननावलिक्लुशानुकीलय

कल्पितैर्गंगमकूटभाजने ।

कञ्जलैरिव निकामकषरैः

कालमेपनिकरैरभूयत ॥ ३ ॥

कल्पये जलमुषां कदम्बकं

रोहितोरुमणिदण्डमाण्डितम् ।

आतपैरधिकमङ्कुरद्रुजो

नीलमातपनिवारणं श्रितेः ॥ ४ ॥

धर्मनापघनया नभःभ्रिया

स्वर्णदीकृतसुखावगाहया ।

स्यन्दमानजलविन्दुसुन्दरः

किं व्यतानि घनधृन्दकृन्तलः ॥ ५ ॥

व्यञ्जयन्धुरि मयूरपिण्डिकां

विश्वचक्षुरपिघानदक्षिणः ।

सर्वतः समयमायिकः क्षणा-

दभ्रपुष्पमकिरत्कराञ्चितम् ॥ ६ ॥

वारिदाश्वघटया बलत्तटि-

द्वस्त्वयानुमृतवारिवेगया ।

गर्जितच्छलगभीरहेपया

वस्तिगतं वियति वस्त्वुधारया ॥ ७ ॥

सिन्धुचूपणकलामु फौशलं

शीलितुं कलशजन्मनो मुनेः ।

नीरवाद्दनिषहेन शिभिषे

चन्दनाचलचमत्कृता दिशा ॥ ८ ॥

वंशदण्डदहिवैरिधन्वना

पट्टगुच्छदचिरप्रभाजुषा ।

इन्द्रनीलचतुरन्तयानवा-

नम्बुदेन समयाधिभूरभूत् ॥ ९ ॥

प्रञ्जलत्यशनिपावके भृशं

तादृशं तपनेहेम तापयन् ।

किं व्यधत्त घनसिक्थकान्तरे

रेखिकामचिररोचिषो मिषात् ॥ १० ॥

काननानलशिखाकदम्बकं

भावयन्मनसि भावि वैशसम् ।

चञ्चलानिचयघातुरीं वह-

श्रीरवाहनिचयानमेवत ॥ ११ ॥

पूर्वमारुतमिषेण फूत्क्रिया-

मारचय्य समयादितुण्डिक ।

अम्बुभृत्कपटपेटका-तरे

विद्युतः फगिबधूर्ध्वलासयन् ॥ १२ ॥

प्रायशः पथिकपद्मलोचना-

प्राणवायुभरपारणाकृते ।

वारिवाहफणिभिर्विषोत्करै-

र्विद्युदालिरमना विसारिताः ॥ १३ ॥

नीरदं किमु निरीक्षितुं चिरा-

दागतं शिग्निकदम्बमादरात् ।

चन्द्रकस्फुरणचातुरीमिषा-

धारु लोचनमहस्रमाददे ॥ १४ ॥

शाक्तमन्यवशरासकोणया

बीणया किमपि वेदितस्वरात् ।

षट्जमुज्ज्वलगुणं बलाहका-

दश्यगीपत कुलानि केकिनाम् ॥ १५ ॥

घट्टयन्नचिरकान्तियष्टिकां

तत्तदोमिति च गर्जितैर्गृणन् ।

नर्तनं नवरनोदयोचितं

केकिसंसदमशिक्षयद्वनः ॥ १६ ॥

वारिदो वनशिग्न्यण्डिमंसदां

नृत्तकेलिनिबरीसमंसदः ।

आततान हरिकोपकैषषा-

बञ्जरागनिकराभिषेचनम् ॥ १७ ॥

बाहवज्ज्वलनसंगतां घन-

श्रेणिकासु चिरवासनावशात् ।

विष्फुलिङ्गवितर्ति विसृत्वरौ

शक्रकोपपटर्ही शशङ्किरे ॥ १८ ॥

नरिवालिनिनदैर्विद्वरभू-

र्जायते जगति रत्नसूरिति ।

क्षक्रकोपमिषरत्नसंकुला

संघभूष सकलापि मेदिनी ॥ १९ ॥

कापि राजनि गते हठाज्जले

मज्जयत्यथ मलिग्लुधे घने ।

शक्रकोपमिषरत्नसंचयो

व्यञ्जितो नु घत रत्नगर्भया ॥ २० ॥

मेदिनी निजरजोविमुक्तये

मेदिनी विहितमञ्जना जलैः ।

वच्छ्रुसत्तनुदवाह किं सृणाह-

कूरजाळपुलकाकुरावलिम् ॥ २१ ॥

वारिशोषकमिने वलाहदौ-

वारयेति वपनं जलेभित्तुः ।

प्रापयन्बलभिदं तदीरितैः

प्रापृणोत्पुनरिनं मरुद्वनैः ॥ २२ ॥

आतपैरभिहते निजे मृगे

हर्तुमेष हरिणं सुधानिधेः ।

आतप्तान घनजाळमन्बरे

मार्गसंघरणरोधि मारुतः ॥ २३ ॥

षड्भिनी प्रणयिनि प्रभापतौ

घन्धभाजि घनघन्धनाळये ।

निर्निरोधविरहानलामहा

निर्ममञ्ज नियतं सरोजले ॥ २४ ॥

फोकदान्धवकुमुद्वतीविटौ

कीर्तिलेशमपि न स्मरिष्यतः ।

भोगिभोगशयनेन यत्तदा

निद्रया दृढनिमीलिताविमौ ॥ २५ ॥

गर्भितध्रमरुक्तं करणहकं

कल्पयन्कुटजकैतवास्रभाः ।

सञ्जलाफणिमुखोऽचरीकर-

त्प्रायशोऽम्बरमणिप्रमोषणम् ॥ २६ ॥

शीर्णकङ्कणमपास्तहंसकं

किं च दूरमवधीरिताम्बरम् ।

व्यञ्जितस्वरविशेषकंधरं

विद्युता व्यहृत वारिदागमः ॥ २७ ॥

भूपधन्धुगुकुलं महेन्द्रगि-

र्याहितस्थितिरपास्तरेणुकः ।

अम्बुवाहजमदामिभूरमा-

वर्जुनस्फुरणमादधेऽद्भुतम् ॥ २८ ॥

किं गिरीशमुपकण्ठकल्पिता-

नल्पशिल्पपरिरम्भसंभ्रमा ।

फालिका फलयति स्म संमदा-

मूरिवाप्यभरनिर्भरं तदा ॥ २९ ॥

मागिनस्य महत्पायमाक्षिप-

त्प्रागितीव रजनी घनाश्रयात् ।

सर्वमाक्रमत घृष्टमन्यथा

सर्वदान्धतममं कथं मयेत् ॥ ३० ॥

आपगावन्तिभिराननैर्न च-

दाननिष्यदभिष्टुद्धिमभ्युभिः ।

वारिषे पिषति वारि. निर्भरं
नाभविष्यदचिरान्नदीपति. ॥ ३१ ॥

नीरवाहनिभधर्मभस्त्रिका-
नीतवारिनिधिर्नारशीकरैः ।
सिञ्चतीव सरणिं घनागमो
विश्वदिग्विजयमादरे स्मरे ॥ ३२ ॥

नीरवाहनिभनीलशाटिको-
ह्लोचलोलहरिचापतोरणम् ।
धारया तरलगौक्तिकस्रजा
व्योम कामसदनं विदिद्युते ॥ ३३ ॥

वारिवाहनिवहाः पिषन्वमी
वारिपूरमनिवारितं न चेत् ।
आपगाभिरभिपूरितः क्षणा-
दाक्रमेत जगद्भसां निधिः ॥ ३४ ॥

अरुजनादिकमशेषमादरा-
श्रीलवस्तुनिधयं सरोजभूः ।
वारिदान्कमु विधाय शेषतः
पकजम्बुफलजालमादधे ॥ ३५ ॥

भारुतोद्भवममुं महीयसा

गर्जितेन कृतकर्णदुर्व्ययम् ।

धातंराष्ट्रधृतिहारिणं यनं

भीममेत्य मुमुदेऽद्भुतं वकः ॥ ३६ ॥

नीरवाहनिभनाकुभूवल-

द्विद्युदावलिभिलेशयोद्भवा ।

अण्डपङ्क्तिरलसद्वलाकिका-

मालिकाकपटतो मरुत्पये ॥ ३७ ॥

भूरिसंकुचिनपुष्करं करो-

दम्बितोरुतरशीफरोत्किरः ।

चारिषाहमदवारणावले-

ध्रामैरैरिव वकैश्चमरुतम् ॥ ३८ ॥

मानसोन्मुखमरालमण्डली-

चञ्चुमुक्तविसवलिचातुरीम् ।

आततान पुनरुक्तवैखरी-

मातता वकपरम्पराम्भरे ॥ ३९ ॥

वारिदेन बहुवर्षशालिना

नीरदत्वमुषितं निपेदुषा ।

पाथोदस्वरमण्डलीफलकभूपर्यायलोलास्तटि-

त्तन्त्रीरार्द्रतयातिघर्षरतरोत्ताडस्वरव्यञ्जिकाः ।

शश्वच्चालयतः पयोदस्मयाद्दानं समभ्यस्यतां

प्रायेण प्रचलाकिनां समभवद्गीतिस्वरो विश्वरः ॥

अम्भोदच्छलगत्यकाः पटपटद्भोलिघुर्घूरवो-

द्दामा हाटकटङ्कपाटलतटिर्द्दूषाविटङ्कोद्भटाः ।

घाराव्याजशलाङ्कुरोत्करकिरः प्रागाशुगोत्ताडिता

मुस्ता जग्भ्यवशोपिताः करमिपात्स्त्रवाः समातन्वव ॥

धूमो वाष्पपरिप्लुतास्तनुभृतां दृष्टीर्विधत्ते स्पृश-

न्दूरादेव तु धूमयोनिनिवहो दृष्टोऽध्वगानां दशः ।

चारिग्रैरतिरिच्यते स्वजनकं कश्चिञ्जगत्यां जनः

कुम्भोऽम्भः पिवति स्वयं परिमितं कुम्भोद्भवस्त्वम्भुषिम्भ

शोरं चोरमशेषमात्मवभुसंभारं सरोजेक्षणे

स्वेरं गूढपदाहितातिनिभृतस्वापे दुरापेऽम्भुषी ।

जृम्भद्भिर्जितमीपणाः प्रतिकलं जम्भारिषापोद्भटाः

प्रायो विष्णुपदस्पृशोऽन्धिमभङ्गपायोधरा यामिकाः ॥

नवमः सर्गः ॥

असमशरशरामकेलिकारै-

रचिरपचेलिमकेकिनीनिकारैः ।

सरसिजकुशलाङ्कुरप्रकारैः

समजनि शारदवासराधिकारैः ॥ १ ॥

महति कुमुदिनीमहोत्पलिन्यौ

सरसि निमग्नवनू समुद्दिवीर्षुः ।

बहुपतरणिमण्डलोपनेता

समजनि शारदघनकर्मधारः ॥ २ ॥

सद्यमुपगतोऽयमञ्जयन्धुः

सरसि निमग्नवनुं समुद्धरेन्माम् ।

इति किल यहिरीषदुच्छ्रितोऽमू-

त्प्रथमपञ्चाशमिपात्करो नलिन्याः ॥ ३ ॥

विरहविहतजीवनानुबन्धा

ननु नलिनी पुरतो निरीक्ष्य नाथम् ।

अवनमित्तमुखीत्रपानुपङ्गा-

दभवदधोमुखविम्बिताब्जदम्भात् ॥ ४ ॥

प्रतिकलनमिपात्रिजोषकण्ठं

प्रणयिनमागतमञ्जिनी सरागम् ।

प्रतिकलितमधोमुखं पयोजं

सुप्रमपदिश्य बलन्मुखी चुचुम्ब ॥ ५ ॥

दिवि दिवसमणिं निरीक्ष्य साक्षा-

दभिनवमम्बुजमन्तरङ्कुररूपः ।

निगदितुमिव नीरजव्रजेभ्यः

प्रतिकलनच्छलनः पयो जगाहे ॥ ६ ॥

अलिपटलमवेक्ष्य लोलमारा-

दहह बलाहकजालशङ्खि चेतः ।

मुकुलमधिकमुग्धमम्बुजाना

मविशदधः मलिलेषु विम्बदम्भात् ॥ ७ ॥

धरासि कृशजले सरोजिनीय

संमधिकमुत्तनालपद्मदम्भात् ।

पतिमिव पनपम्पनःसपमुक्तं

प्रथममुशीक्षितुमुन्मुग्गी पभूव त ८ ॥

शुकततिवपुषा सुराधिनेतु-

। विंशति धनुर्लतिका विपर्यणंसीत् ।

बभ्रुरभिनवबन्धुजीववेषा

बलरिपुकोपगणा वसुंधरायाम् ॥ ९ ॥

सकलभुवननिर्निमेषपद्मा

विहितकलाधरवैभवा विशेषात् ।

शरदुपचितवन्धुजीवसंप-

द्विधिरजनीति न विस्मयोदयाय ॥ १० ॥

अभिनवशरकाण्डपाण्डुरश्री-

रमठपयोधरभारलोभनीया ।

शुकतातिशुभरोमराजिरम्या

शशधरगर्भवती शरच्छकाशे ॥ ११ ॥

शिथिलितवकमालिकादुकूलं

। शिव शिव दिष्टधिटे नभोरमायाः ।

हरति किमु हठेन मेघकैश्या-

द्रलितमुहुप्रभुमल्लिगर्भकेण ॥ १२ ॥

जगति जलधरैर्गृहीतमुक्तं

चुल्लफयितुं चतुर्णवीजलौषम् ।

कलशसुकृतकन्दलं मुनीन्द्रं

शरदुदलासयदञ्जसेति शङ्के ॥ १३ ॥

कविचन गगनेन्दिरोरुनासा-

मणिममलं कथयन्ति कुम्भडिम्भम् ।

कलुपितसलिलप्रसादहेतोः

कतकमहं कलये शरदृहीतम् ॥ १४ ॥

सुलभभयतया घनान्धकारे

सुचिरमिमा रचितैकदेशवासाः ।

नियतमुद्यति दिव्यामधीशे

निजनिजधाम दिशो दशापि भेजुः ॥ १५ ॥

विभक्तविजयकेलिषाहसिक्य-

प्रगुणसमुद्यमशालिनां नृपाणाम् ।

करिकलभघटापटोरुशुण्डा-

हतिभयतो हरितो गता विदूरम् ॥ १६ ॥

स्फुटनमितमुग्यं निर्पाव मूळ-

स्फुरितसरोरुहशीघुवारिपूरम् ।

समजनि फलमाषलित्तदानीं

समजनि पाटलित्तस्फुरन्मुख्यर्भाः ॥ १७ ॥

हसदभिनयमूलहृल्लकोच्चैः-

प्रसृमरघूलिपरंपरानुपङ्गात् ।

समधिकमरुणैरभावि सद्यः

कणिशगणैः कलमाङ्कुरस्य नूनम् ॥ १८ ॥

कलमकाणेशचारुचञ्चुकोटिं

पथि पथि कीरपरम्परां विशङ्के ।

भवणमधुरशालिपालिगीति-

स्वरविजितोक्तिनया तृणं चरन्तीम् ॥ १९ ॥

मणिभिरनुकलं प्रतीक्षुमुक्तैः

सविधवधूकलगीतिकाविलीनैः ।

अरदि समजनिष्ट शालिसीमां

सततमुदञ्चितसारिणीजलेव ॥ २० ॥

निभृतमनुलतागृहं निजाज्ञा-

कृतरतिकेलिषु शालिपालिकासु ।

किमु रतिकितवो घृतीक्षुचापो-

द्वलितमणीगुलिको ररक्ष शालिम् ॥ २१ ॥

समुदयसमयद्रवीकृताभि-

मणिततिभिः स्फुरिता घृतीक्षुकाण्डाः ।

किमजनिषत शालिपालिनारी-

सुमधुरगीतिमुद्धोदिताश्रुपूराः ॥ २२ ॥

सुखविहितमुरारिषोधमुद्रो

विलसद्गस्त्यमहाविकासिषाणः ।

समजनि भुवि शारदावतारो

विहितमयूरविजृम्भणो विचित्रम् ॥ २३ ॥

जडमपि जनितप्रसादमन्त-

र्जगति वितम्बति शारदावतारे ।

सगजनि सरसोक्तिभिः कवीन्द्रै-

रिति कियते भविताद्भुतोदयाय ॥ २४ ॥

भुवनमवनशेषमेव दृत्वा

पुनरनेष्य पुरः प्रदेयमर्यम् ।

किमु घननिबहस्तदा ललम्बे

किमपि विलम्बतया दृष्टश्रभाषम् ॥ २५ ॥

अनुपद्मुद्रयोन्मुखीं दिभानी-

मपिनिजगर्भमिमाः किमाधानाः ।

प्रतिनवशरकाण्डतुल्यकृष्णां

प्रतिपद्मानगिरे पयोदरेषाः ॥ २६ ॥

अनुकलजलसेचनव्यपाया-

दूनकुलकोलिजखण्डमण्डलानि ।

अशनिहुतवहोरुहेतिदाहा-

दलमलभन्त दिशां विभूतिराशेः ॥ २७ ॥

दिविपदधिपदिङ्मुखोपजात-

श्रमननिकाममलीममस्वभावौ ।

विधुरविमुकुरौ विभार्थुकामो

घनभसितं कलयांबभूव कालः ॥ २८ ॥

जलधरसमयं जवेन जित्वा

किमु शरदागमकैतवप्रवीरः ।

घनपटलपटीकुटीरवाटी-

मनयत भस्मदशाममुष्य नूनम ॥ २९ ॥

मलिनमपि महेन्द्रचापवल्ली-

मिलद्विरांशुगुणेन मेघकूलम् ।

असकृदहह घट्टयन्ननेहा

किमु कुरुते स्म शनैर्जहत्कलकूम ॥ ३० ॥

परिमरभुवि खेलनां वकानां

परिचयमेत्य चिरं परम्पराभिः ।

जलधरनिबद्धा जगाहिरेः किं

धवलमत्तस्ववतां धुरंधरत्वम् ॥ ३१ ॥

त्रिदशपुरतरङ्गिणी तटान्त-

प्रहसितकाशपरम्परामकाशैः ।

दिशि दिशि दिविषत्पथावकाशे-

ष्वतिविशदैः शरदम्युदेश्वकाशे ॥ ३२ ॥

वियति पुलिनमण्डलानि विष्व-

ग्विमलवलाहकलेशविभ्रमेण ।

विरमति जलदागमे कथंधि-

द्विबुधधुनी किमुदञ्चयांचकार ॥ ३३ ॥

जलपरिषयमेवकीकृताः प्रा-

ग्निनमणिशीघ्रितीभिः जनैर्बिभिन्नाः ।

दिशि दिशि परिशीर्णतारमुक्ता

जलधरशुक्तिगतीर्जहावनेहा ॥ ३४ ॥

धवलतरुवचोऽपदिश्य धारा-

धरनिहरामियतं पराधृवीशाः ।

इदि मपदि दिमरुपर्यां विविम्व

प्रकटितशाटिपटाग्रदा बभूवुः ॥ ३५ ॥

जलनिधिजलजातमश्वरत्नं

करिवरमभ्रमुकामुकं च दृष्ट्वा ।

सपदि समभवन्धना बलक्षाः

शतमखबाहनतासमानभावात् ॥ ३६ ॥

नियतमयमनन्तकुण्डलीन्द्रः

शरदि विधौ शनकैः समुत्थितेऽस्मिन् ।

अनवसरवशाश्चिरादमुकं

घनचयकञ्चुकसंचयं व्यमुञ्चत् ॥ ३७ ॥

भगवति शयनोत्थिते मुकुन्दे

भरविगमेन विस्तृत्वैर्विशेषात् ।

फणशतपवनैर्विधूतमभ्रे

फणिपतिकञ्चुकमभ्रवृन्दमूढे ॥ ३८ ॥

सरससमामिगच्छदच्छहंसी-

परिषदतुच्छतरच्छदच्छवीनाम् ।

अकुठत पुनरुक्तिमम्बरान्ते

मिततरशारदवारिवाहलेशः ॥ ३९ ॥

जगति विचलता जनाधिपानां

विजयरमापरिणीतिविभ्रमाय ।

शितघनपटलेन सिद्धमार्गे

सिचयवितानचमत्क्रिया सिषेवे ॥ ४० ॥

प्रथममतिवृषा पयः प्रपीतं

कटुलवणाम्बुनिघेर्धना वमन्तः ।

पुनरमरपुरापयाम्बु पीत्वा

पुपुपुरभी वपुषा नु पाण्डिमानम् ॥ ४१ ॥

यनशिविविहितप्रणाभिशास्त्र्यै

प्रथमकृताम्बुदतैलपट्टवन्धम् ।

अतनुत नभसः क्रमादनेहा

सितधनकैतवशुभ्रपट्टवन्धम् ॥ ४२ ॥

स्वर्गकिरणकरोस्करैः कठोरे.

रधिगतमूर्च्छनमम्भमाभिषिष्य ।

अत्रयमय मययः मित्ताध्रम्यण्डैः

मपदि लिलिम्प निलिम्पद्वरमं नूनम् ॥ ४३ ॥

सकृदपि भजति मम नो वियोगं

ममधिकमुत्कलिहाकृत्वा पुरा या ।

अभजत न पतिं नदी तदासा-

वपगतभूरिरसा शरद्वसेन ॥ ४४ ॥

अभवदधिकपङ्किलापि पथा

सुगमतमा सुमधूलिभिर्जपानाम् ।

पुनरजनि च दुर्गमा प्रफुल्ल-

स्थलनलिनीगलितैर्मधूलिपूरैः ॥ ४५ ॥

रुचिरशुकावलीललितरोमलताकलितां

विकसितनीलनीरजवितीर्णवतंमविधिम् ।

प्रतिनववन्धुजीवविलसत्तिलकां शरदं

प्रभुरभिनन्दति स्म दग्धितामिदं तामपराम् ॥

इति भीमन्तिशोतिदेवाप्रदीपाङ्गमयमङ्गलरत्नखेटभीनिवासदीक्षिण-

तनयस्य कामाक्षीगर्भसंभवस्य भीमदर्शनारीश्वरदीक्षितगुरुस्वरत्न-

सहजतालम्बविद्यावैशद्यस्य भीरुमचूडामणिदीक्षि-

तस्य कृतिषु रुद्रिमणीकल्याणनाम्नि काव्ये

नवमः सर्गः ॥

दशमः सर्गः ॥

बध्नु यौवनदृमवल्लोदरी-

कुचगिरीन्द्रकुटुम्बिमहोष्मभिः ।

रजनिपुष्टिविधेकरसायने-

रजनि कामिजनानुगुणैर्दिनेः ॥ १ ॥

हिमकुलं किल हीनवलं पुरा

समुपलभ्य पुनः सहसा धृतिम् ।

नलिनचन्द्रमरुद्ध मघान्धवं

न हि जयापजयो नियतरिद्यती ॥ २ ॥

हिमगुदीक्ष्य हिमापलगोचरं

दिनमणौ दिशमेषुषि दक्षिणाम् ।

पुनरदो भुवनानि समीशृणो-

दुपचवं मज्जतेऽरिरुपेभ्रितः ॥ ३ ॥

दुहिनशैलतुषारपरम्परा-

रममवेपितरप्यगगो गविः ।

निवृत्ते नियतं मलयचलो-

लसदहीन्द्रगरोष्मलिते पथि ॥ ४ ॥

शमनसैभिर्दर्शनकातर-

स्वरथसैन्धवसत्वरचङ्क्रमैः ।

द्वुत्तरं किमु दक्षिणदिङ्मुखो-

द्रुतिरतानि गभस्तिमता तदा ॥ ५ ॥

विहितसाहसवृत्तिभिरञ्जसा

वत तुपारभरैर्बलवत्तरैः ।

शक्तिमवेक्ष्य पराजितमादधे

किमु शुचा कृशता दिवसभिया ॥ ६ ॥

मिहिकया बहुधा फलिताशया

मिलितमेक्ष्य पतिर्नियतं निशा ।

अधित मानमतीव सुदुःसहं

प्रणयिनः परया ननु मेलनम् ॥ ७ ॥

परिभवाद्दहहा तुहिनाहिता-

त्प्रणयिनीरपि रक्षितुमक्षमः ।

अयवशाभियतं नलिनीपतिः

प्रसभमन्नपये प्रपलायत ॥ ८ ॥

प्रगुणश्रेयपतङ्गतुरङ्गम-

प्रकरपादपुटादितिचूर्णितम् ।

विशदमभ्रकुलं विषदश्वनि

ध्रुवमलक्षि तुपारभरात्मना ॥ ९ ॥

प्रचितकोशशता परितःस्फुर-

त्प्रचुरपत्ररथापि पयोजिनी ।

क्षयमिषाय हिमैः क्षणतस्तदा

जलकृताभिरतेः क जयो भवेत् ॥ १० ॥

अतिकठोरतरगतपनिर्वृता

कमलिनी कणिकामपि द्वैशनीम् ।

अधिकशीतलिमानममोद नो

पतिहितं हि भवेत्प्रमदादितम् ॥ ११ ॥

कुमुदिनीं तुहिनांशुकुटुम्बिनी-

महिमधामबधूमपि पङ्गिनीम् ।

तुद्दिनमाशु तुतोद ममं तदा

भवति किं नु अद्ये स्वपरक्षता ॥ १२ ॥

अतिगभीरदोऽपि महादराः

कमलिनीविरहाधिककातराः।

बहलजृम्भितवाष्पपरिप्लुता

बभ्रुरहो बत नेह यथापुरम् ॥ १३ ॥

प्रतिबधूरवधूततमा हिमैः

प्रसभमेव समीक्ष्य पयोजिनीः ।

प्रणयिनं परिरभ्य दृढं प्रभा

प्रकटतामभजन्न भयादिव ॥ १४ ॥

प्रततिकाकपटप्रजसुधुवा-

मपहरप्रचिराहलशाटिका ।

किमपि कुन्दमहीरुहकोटिका-

मकृत नन्दसुतस्तुहिनागमः ॥ १५ ॥

निखिलषुष्पनिराकृतिनिष्ठुरे

स्फुरति भूरितुषारभरे तदा ।

कुसुममेकमराजत कुन्दजः

समरुचौ सकलं किल मोदते ॥ १६ ॥

अधिलवङ्गसुमं हिमशीकरा-

मलितविर्जहती परभागिनः ।

त्रिचतुरान्नापिबत्तपिता मधु-

भ्रमवती नवकुन्दसृष्टान्पुनः ॥ १७ ॥

सहृदयेषु उरोरुहकोरके

प्वधिगतेषु विपत्तिमतेदसा ।

किमिति तापमवाप कृशोदरी-

कुचमरोरुहकुट्मलसंचयः ॥ १८ ॥

सुचिरमूष्मभिया सुदृशां कुच-

क्षितिधरं किल हारलता भिता ।

अवहरोह समानरुचौ हिमे

विभवशाञ्जिनि वीतभयोदया ॥ १९ ॥

प्रथममेव सरन्ध्रतया हिम-

प्रकृतयो नवहारमणीगणाः ।

किमु जिता हिमधैरिभिरूष्मभिः

कृशतनुत्पन्नदुर्गभुवं जट्टः ॥ २० ॥

हरितभीरयमूष्मलिमा हिमा-

रकुटिल्लटकृचदुर्गमुपाभिताः ।

तद्भिरोद्भिषा तदया ध्रुवा-

मकृत्त हारमवीमापिरोद्दिताम् ॥ २१ ॥

किममितेवचपमनग्वंषव

एनवटीषटनागरवा भ्युटेन् ।

इति विचिन्त्य हृदि प्रमदाजनः

परिजहौ निजहारपरम्पराम् ॥ २२ ॥

सपदि हन्त हिमं सरसीरुहां

सकलमाकलयत्कुलमाकुलम् ।

व्रणयति स्म मुहुर्वरवर्णिनी-

वदनवारिजमोष्ठशलाञ्जले ॥ २३ ॥

प्रकटितोल्बणधूममनेकधा

प्रथममाहितरूपे इव ज्वलन् ।

अधिहसन्त्यभियुष्य शिक्षी हिमै-

रजनि हापितहेतिरसंशयम् ॥ २४ ॥

उरसिजेष्विव पक्षमलचक्षुषा-

मुदयते दहनेषु किमुष्णिमा ।

इति त्रिवेक्तुमिवादरतः करा-

न्विदधिरेऽधिहसन्ति विलासिनः ॥ २५ ॥

निजसस्त्रानि निरीक्ष्य सरोरुहा-

ष्यपहतानि करो युवतीततेः ।

अदृह शोकवशेन हसन्तिका-

मन्त्रपातकृते किमधेवत ॥ २६ ॥

समय एव दृठने धरोरुहा-

मपहरन्नखिलामपि संपदम् ।

अदृष्ट वत्सुद्वदोऽपि वधूकरा-

नधिहसन्ति नितान्तमतापयत् ॥ २७ ॥

हिमभिया किमु मिश्रीहतं वधू-

शयनिभं नलितं शरणागतम् ।

चिरमपालयदेष शिखाबल-

स्तदुचितं ननु तत्र धनंजये ॥ २८ ॥

अनुदिनं यदभुं वसुसंचये-

रनलमम्बुजवन्धुरवर्धयत् ।

हृदि विधाय तदेष हिमाद्वधू-

करनिभं कमलं किमपालयत् ॥ २९ ॥

अथ विहगितवशाटिपटीमदै-

हंसितगर्भगृहोदरसमरैः ।

अधिकशीतकृपीडसमुद्भवे-

रजनि शैशिरवासरधैमवैः ॥ ३० ॥

शिशिरमाकृतीफरितव्ययः

सरभसं सकलोऽपि तदा जनः ।

अधिहसन्ति करार्पणपूर्वकं

शरणमाप सखायमगुह्य किम् ॥ ३१ ॥

स्तनगिरौ परिरक्ष्य तत्रोष्णतां

प्रतिदिशानि पुनः समयोष्विति ।

अभयदानमित्रादघती बधू-

रभिकृशानु ततान कराभ्युजम् ॥ ३२ ॥

शिशिरवातभिया किल शीतता

शिव शिव श्रयति स्म शिखावलम् ।

अमुमदोभयतो मृगलोचना-

कुचगतोष्मलिमानमत्रैत्र किम् ॥ ३३ ॥

शिशिरवातविजृम्भणजां रुजं

शिथिलतामुपतेतुमना मनाक् ।

अधिहसन्त्यनलोऽपि समन्ततो

भलितदिग्धतनुर्भवति स्म किम् ॥ ३४ ॥

परिचिता सुचिरं परिमुच्य मां

हिमभयादियमूष्मलत्रा गता ।

इति वियोगवशादिव पाण्डुता-

मधित हृदयवहो भासितच्छलात् ॥ ३५ ॥

शिव शिव द्विगुणां शिशिरव्यथा-

मपटुरस्म्यपनेतुमिति द्विया

अधिहसन्त्यनलो भसितच्छला-

दधिकपाण्डुरजायत तत्क्षणात् ॥ ३६ ॥

धनुषि पुण्ड्रमये दलिते गुणे

ऽप्यल्लिगणे विशिखेऽपि सुमोत्करे ।

मसृणिते शिशिरेण मनोभवो

जरादिदं जयति मम तपोयत्नात् ॥ ३७ ॥

निजपतिं प्रसमीक्ष्य तपःस्थितं

दिनतनिः कृशतामभजद्दृढम् ।

अधित घृद्धिमतीव विभाधरी

पुनरुदञ्चितमूरितमोगुणा ॥ ३८ ॥

तपसि तादृशवल्कलधारिणः

शिशिरमारुतभेवनतपराः ।

किमिह माधवसंनिधये नगा

स्रसमपर्णतया विदधुस्तमाम् ॥ ३९ ॥

बेलाबिलक्तिषिपमापुधवीरबाह-

कोलादस्तायिनद्रुहमुखसूजितेन ।

प्रालेयजालपटिमच्छिदुरेण पश्चा-

त्कालेन केनचिद्भूयत कोमलेन ॥ ४० ॥

वल्लीविधूविततयः प्रथमर्तुहृद्याः

सांचिन्य दक्षिणसमीरणसंनिकर्षम् ।

जीर्णच्छदच्छलमपास्य जरत्पटं किं

नव्यप्रवालवसनं परिधातुमैच्छन् ॥ ४१ ॥

अन्तः प्रवालमथ दक्षिणगन्धवाह-

सांगत्यमेत्य सकला लतिका दधत्यः ।

पत्रावलीपरिषयं च चिराज्जहत्यः

किंचित्समुच्छ्रसितता क्रमशोऽधिजग्मुः ॥ ४२ ॥

वद्यानसीमनि नवप्रसवोन्मुखीपु

वल्लीमताल्लिकुहनाधरवर्णिनीपु ।

आरादलिद्विजकुलान्यजपन्नमन्दं

मन्त्राक्षराणि मदनागमघोदितानि ॥ ४३ ॥

तद्यःप्रसूतसमयार्भकपादलिप्त-

प्रत्यमकुङ्कुमपचेलिमरागममे ।

वल्लीपु पल्लवपटान्तमुदञ्चयन्ती-

ध्वामोद्मन्धरतरोऽजनि गन्धवाहः ॥ ४४ ॥

आरामसीमसु नगाः प्रसमीक्ष्य किं नु

बह्वीमुधावरतनूः प्रसवोपपन्नाः ।

व्याकीर्णकौसुमरजोनिभगन्धचूर्णा-

व्यात्युक्षिकां विदधिरे मधुवारिपूरैः ॥ ४५ ॥

प्रायः पञ्चेलिमत्पःस्थितिपारवश्या-

त्पर्णावलीष्वपि परं दधतामनास्याम् ।

मन्दानिलो वनमहीषु महीरुहाणां

पृन्दानि तानि द्रव्याश्चमितानि वेने ॥ ४६ ॥

संत्यज्य पर्णमपि साधु सपःस्थितानां

शाग्रशिरोभुवि महीरुहमंतरीनाम् ।

कीलावलीषु कितलच्छटवःस्फुरन्वी-

ष्वहाय संनिधिमघात्सुमनःसमूहः ॥ ४७ ॥

अमे प्रतापवदृश्यत पद्मवर्षीः

शब्दस्ततः समजनिष्ट कुहूमिपेण ।

पुष्पोर पुष्परजसाय समुपरागो

जेतुं व्यवस्यति जगन्ति मनोजवीरे ॥ ४८ ॥

मारावनीपतिमनेमंशुमाद्यमश्री

वीरस्य विश्विजयोऽभवपुण्यहाते ।

रुक्मिणीकल्याणे

पुङ्खानुपुङ्खपरपुष्टरवापदेशा-

स्तुण्याहघोषमुदजृम्भयतानुबेलम् ॥ ४९ ॥

मन्ये तपस्यदिवसैर्मधुवासराणां

सीमाविवादशमनार्थमिहान्यपुष्टाः ।

ताम्राम्रवालदलतल्लजकैतवेन

जिह्वाञ्चलैश्चिरमधुः परशुं प्रतप्तम् ॥ ५० ॥

प्राप्तं वसन्तसमयं प्रमदाबनेभ्यः

संवेश पञ्चमचमत्क्रियया सहर्षम् ।

संपूर्णरागसहकारदलापदेशा-

त्किं पूर्णपात्रमलभन्त वसन्तघोषाः ॥ ५१ ॥

वामध्रुवां दशनवासमि शीतवात-

संजातवेदनतया श्लथरागबन्धे ।

प्राप्यावकाशमित्र पल्लवमुल्लमन्तं

प्रायोऽगिरन्परभृता वशगास्तदुक्तेः ॥ ५२ ॥

सत्तत्प्रवालरुनितारतमीविवेक-

कौतूहलादिव कुहमुल्लवाल्लोकाः ।

संगृह्य घृतमुखपल्लवतल्लजानि

बच्चूपुटेषु चतुरं प्रतिशास्त्रि चेरुः ॥ ५३ ॥

सौरभ्यसान्द्रसुमतःपवनाङ्कुरादौ

यूनोः प्रियाय युगपन्मिलितेऽस्मिन्नेऽपि ।

आसीन्निशाधिककृशा ननु पद्यजन्मा

प्रायः सममगुणसृष्टिपराङ्मुग्यः स्यात् ॥५४॥

प्रायः कुहूँ परभृतद्विजतः समीपे

सुरषा निजप्रियशुभेतरशङ्खिषेताः ।

कार्यं किञ्चामजत कान्तिवियोगभीतिः

कान्ताजनस्य हि भवेत्कश्चिद्वेदः ॥ ५५ ॥

रूपकठोरकरभावमिने प्रयागे

ज्ञानप्रदाभयणमापदुदकंभेव ।

प्रालयमूशुदयनं परिहृत्य वातः

सङ्घे नगालयति दक्षिणमूर्ध्वेन्द्रम् ॥ ५६ ॥

भूयोऽपि भूरिवसुलाभकृताभिलाषो

राजन्वती रविरगाहनदेन काष्ठाम् ॥ ५८

प्रायः करामपरिमर्शनकेलिभिन्न-

प्राख्यसंहतिदुकूलपटावकुण्ठम् ।

धम्मोजबन्धुरलकाभरणं चिरेण

मुग्धं चुचुन्व मुखमुत्तरदिङ्मृगाक्ष्याः ॥ ५९

मलयमरुत्किशोरदरकम्पितमाधविका-

परिमलपूरदूरपरिमन्नगन्ति विरम् ।

मधुदिनवैभवंशानि मधुसूदन एव दशा

किमपि कृतार्थयन्व्यद्वय कैतकपत्रदशा ॥६०॥

श्रुति श्रीदग्धितपोतिदिवाप्रदीपाहुमन्मङ्गलरत्नसेटभीनिवासदीक्षित-

सन्वस्व कामार्थागर्भसंभवस्य भीमदर्पनारीश्वरदोषितगुरुवरण-

सहस्रतालन्पविद्याविशयस्य श्रीरामचूडामणिदीक्षि-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्न काम्ये

दशमः सर्गः ॥

ममाप्तश्चाय ग्रन्थः ॥

